

## **LIETUVOS RESPUBLIKOS REFERENDUMO ĮSTATYMAS**

2002 m. birželio 4 d. Nr. IX-929  
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintais atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės principais bei Konstitucijos:

2 straipsnio nuostatomis, kad „Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai“;

3 straipsnio nuostata, kad „niekas negali varžyti ar riboti Tautos suvereniteto, savintis visai Tautai priklausančių suverenių galių“;

4 straipsnio nuostata, kad „aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus“,

bei 9 straipsnio nuostata, kad „svarbiausi Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimai sprendžiami referendumu“, priima šį Įstatymą.

### **PIRMASIS SKIRSNIS BENDROSIOS NUOSTATOS**

#### **1 straipsnis. Įstatymo paskirtis**

1. Šis Įstatymas nustato Lietuvos Respublikos piliečių referendumo teisės įgyvendinimo tvarką, referendumo rūšis, jo inicijavimą, paskelbimą, organizavimą bei vykdymą.

2. Referendumui siūlomo klausimo svarbą Valstybės bei Tautos gyvenime pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir šį Įstatymą sprendžia Lietuvos Respublikos piliečiai (toliau – piliečiai) ar Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas).

#### **2 straipsnis. Bendrieji referendumo principai**

1. Dalyvavimas referendume yra laisvas ir grindžiamas demokratiniais rinkimų teisės principais: visuotinės, lygios ir tiesioginės rinkimų teisės bei slapto balsavimo.

2. Referendume turi teisę dalyvauti piliečiai, sukakę 18 metų. Referendume nedalyvauja piliečiai, kurie teismo pripažinti neveiksniais.

3. Piliečiai dalyvauja referendume lygiais pagrindais.

4. Referendumas yra tiesioginis. Piliečiai dalyvauja referendume tiesiogiai ir asmeniškai.

5. Balsavimas vykdant referendumą yra slaptas, piliečių reiškiamos valios kontroliuoti neleidžiama.

6. Piliečių teisių dalyvauti referendume negalima varžyti dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

#### **2<sup>1</sup> straipsnis. Draudimas papirkti piliečius**

1. Nuo piliečių referendumo iniciatyvinės grupės įregistravimo dienos šio Įstatymo nustatyta tvarka ar Seimo narių grupės siūlymo paskelbti referendumą pateikimo Seimui dienos iki balsavimo referendume pradžios ir balsavimo referendume dieną draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai pirkti piliečių balsus, dovanomis ar kitokiu atlyginimu skatinti piliečius remti reikalavimą paskelbti

referendumą ar jo neremti ir (arba) dalyvauti arba nedalyvauti referendume, ir (arba) balsuoti už ar prieš referendumui teikiamo sprendimo priėmimą, taip pat žadėti už reikalavimo paskelbti referendumą rėmimą ir (arba) balsavimą atsilyginti piliečiams po referendumo, turint tikslą paveikti piliečių valią balsuojant referendume ir taip trukdyti piliečiams įgyvendinti referendumo teisę.

2. Piliečių papirkimu nelaikomas spausdintos medžiagos (referendumui teikiamo sprendimo teksto, informacijos ar nuomonių, pritariančių arba prieštaraujančių referendumo skelbimui ir (arba) referendumui teikiamo sprendimo priėmimui ar kitokių informacinio turinio lankstinukų, kalendorių, atvirukų, lipdukų) ir ženkliukų, skirtų referendumui propaguoti arba dėl jo prieštarauti, gaminimas arba neatlygintinas platinimas.

3. Piliečių papirkimo faktus tiria ir vertina Vyriausioji rinkimų komisija jos nustatyta tvarka. Apie nustatytą papirkimo faktą Vyriausioji rinkimų komisija paskelbia internetu. Pripažinus papirkimo faktus šiurkščiu šio Įstatymo pažeidimu, atsiranda šiame ir kituose įstatymuose nurodytos pasekmės.

*Papildyta straipsniu:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

### **3 straipsnis. Referendumo rūšys**

Lietuvos Respublikoje gali būti rengiami privalomieji ir konsultaciniai (patariamieji) referendumai.

#### **4 straipsnis. Privalomieji referendumai**

1. Privalomai rengiami referendumai šiais klausimais:

1) dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatos, kad „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“, pakeitimo;

2) dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos I skirsnio „Lietuvos valstybė“ nuostatų pakeitimo;

3) dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos XIV skirsnio „Konstitucijos keitimas“ nuostatų pakeitimo;

4) dėl 1992 m. birželio 8 d. Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietinės Rytų sąjungas“ pakeitimo;

5) dėl Lietuvos Respublikos dalyvavimo tarptautinėse organizacijose, jeigu šis dalyvavimas yra susijęs su Lietuvos valstybės organų kompetencijos daliniu perdavimu tarptautinių organizacijų institucijoms ar jų jurisdikcijai.

2. Privalomieji referendumai gali būti rengiami ir dėl kitų įstatymų ar jų nuostatų, kuriuos siūlo referendumu svarstyti 300 tūkstančių turinčių rinkimų teisę piliečių ar Seimas.

#### **5 straipsnis. Konsultaciniai (patariamieji) referendumai**

Konsultaciniai (patariamieji) referendumai gali būti rengiami kitais svarbiausiais Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimais, dėl kurių pagal šį Įstatymą nėra būtina rengti privalomąjį referendumą, bet juos siūlo svarstyti referendumu 300 tūkstančių turinčių rinkimų teisę piliečių ar Seimas.

#### **6 straipsnis. Reikalavimai referendumui siūlomiems įstatymų, kitų aktų ir sprendimų projektams**

1. Referendumui siūlomas įstatymo projektas turi atitikti Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų norminių teisės aktų rengimo tvarkos įstatymo nustatytus reikalavimus.

2. Referendumui siūlomo sprendimo projekte nurodoma:

1) referendumo rūšis;

2) referendumui siūlomo įstatymo, kito akto tekstas arba referendume siūlomo spręsti Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimo tekstas.

3. Piliečių iniciatyvinės grupės atstovų prašymu Seimo kanceliarija referendumui siūlomo įstatymo, kito akto ar siūlomo spręsti Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimo (sprendimo) tekstui parengti turi užtikrinti paramą, tam pasitelkdama teisės specialistų.

4. Šiame Įstatyme vartojama sąvoka „sprendimas“ apima įstatymą, kitą aktą ir sprendimą.

#### **7 straipsnis. Privalomojo referendumo rezultatų nustatymas**

1. Privalomasis referendumas laikomas įvykusi, jeigu jame dalyvavo daugiau kaip pusė piliečių, turinčių rinkimų teisę ir įrašytų į rinkėjų sąrašus.

2. Sprendimas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatos „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“, taip pat dėl 1992 m. birželio 8 d. Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“ pakeitimo yra laikomas priimtu, jeigu tam pritarė ne mažiau kaip 3/4 piliečių, turinčių rinkimų teisę ir įrašytų į rinkėjų sąrašus.

3. Sprendimas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos I skirsnio „Lietuvos valstybė“ bei XIV skirsnio „Konstitucijos keitimas“ nuostatų pakeitimo yra laikomas priimtu, jeigu tam pritarė daugiau kaip pusė piliečių, turinčių rinkimų teisę ir įrašytų į rinkėjų sąrašus.

4. Sprendimas dėl kitų klausimų, įstatymų ar jų nuostatų, kurie buvo svarstyti privalomajame referendume, yra laikomas priimtu, jeigu tam pritarė daugiau kaip pusė piliečių, dalyvavusių referendume, bet ne mažiau kaip 1/3 piliečių, turinčių rinkimų teisę ir įrašytų į rinkėjų sąrašus.

5. Sprendimas šio Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatytais klausimais yra laikomas priimtu, jeigu tam pritarė daugiau kaip pusė referendume dalyvavusių piliečių.

*Papildyta straipsnio dalimi:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, Žin., 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

#### **8 straipsnis. Konsultacinio (patariamajo) referendumo rezultatų nustatymas**

1. Konsultacinis (patariamasis) referendumas laikomas įvykusi, jeigu referendume dalyvavo daugiau kaip pusė piliečių, turinčių rinkimų teisę ir įrašytų į rinkėjų sąrašus.

2. Tuo atveju, kai konsultaciniame (patariamajame) referendume dalyvavo daugiau kaip pusė piliečių ir konkretaus sprendimo priėmimui pritarė ne mažiau kaip pusė jame dalyvavusių piliečių, sprendimas yra laikomas priimtu. Klausimas dėl šio referendumo sprendimo įgyvendinimo ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo jo paskelbimo turi būti svarstomas Seime Seimo statuto nustatyta tvarka.

3. Tuo atveju, kai referendume dalyvavo mažiau piliečių, negu nurodyta šio straipsnio 1 dalyje, referendumas laikomas neįvykusi, o į jo metu pareikštą piliečių nuomonę gali būti atsižvelgiama Seime svarstant įstatymų ir kitų teisės aktų projektus.

### **ANTRASIS SKIRSNIS**

#### **REFERENDUMO INICIJAVIMAS IR PASKELBIMAS**

#### **9 straipsnis. Referendumo paskelbimo iniciatyvos teisė**

1. Referendumo paskelbimo iniciatyvos teisė priklauso piliečiams ir Seimui.

2. Piliečių referendumo paskelbimo iniciatyvos teisė įgyvendinama 300 tūkstančių turinčių rinkimų teisę piliečių reikalavimu.

3. Siūlymą paskelbti referendumą turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė. Sprendimą dėl šio siūlymo priima Seimas Seimo statuto nustatyta tvarka.

#### **10 straipsnis. Piliečių iniciatyvinės grupės įregistravimas**

1. Piliečių referendumo paskelbimo iniciatyvos teisę piliečiai įgyvendina tiesiogiai. Tam tikslui iš ne mažiau kaip penkiolikos piliečių, turinčių rinkimų teisę, sudaroma piliečių referendumo iniciatyvinė grupė (toliau – grupė). Grupės atstovas atvyksta į Vyriausiąją rinkimų komisiją ir pateikia jai prašymą įregistruoti grupę ir referendumu siūlomo priimti sprendimo tekstą bei preliminarai suderina klausimą dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos posėdžio datos.

2. Grupės prašyme Vyriausiajai rinkimų komisijai turi būti nurodyta: referendumo rūšis, preliminarus ar galutinis referendumu siūlomo priimti sprendimo tekstas, taip pat grupės koordinatorius (koordinatoriai). Prašymą pasirašo visi grupės nariai ir atvykę į Vyriausiosios

rinkimų komisijos posėdį, kuriame sprendžiamas grupės įregistravimo klausimas, patvirtina reiškiamą iniciatyvą paskelbti referendumą.

3. Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip per 15 dienų nuo grupės prašymo gavimo dienos savo posėdyje surašo grupės įregistravimo aktą. Akto nuorašas ne vėliau kaip kitą dieną po grupės įregistravimo išduodamas grupei ar jos atstovui ir pasiunčiamas Seimo Pirmininkui. Seimo Pirmininkas artimiausiame Seimo posėdyje praneša Seimui apie piliečių reiškiamą iniciatyvą skelbti referendumą.

4. Jeigu grupės prašyme pažymima, kad referendumu priimti teikiamo sprendimo tekstas yra preliminarus, tuo pat metu grupės atstovų prašymu Seimo kanceliarijoje per kiek įmanoma trumpesnį laiką, bet ne vėliau kaip iki Vyriausiosios rinkimų komisijos posėdžio, kuriame sprendžiamas grupės įregistravimo klausimas, dienos, turi būti suteikta reikalinga pagalba galutiniam sprendimo tekstui parengti. Sprendimo tekstas yra laikomas galutiniu, kai jį pasirašo visi grupės nariai.

5. Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo grupės įregistravimo turi išduoti jai piliečių parašų rinkimo lapus.

6. Piliečių reikalavime siūlomo teikti referendumui sprendimo teksto keisti neleidžiama.

7. Jeigu po grupės įregistravimo Vyriausiojoje rinkimų komisijoje dienos iki piliečių parašų rinkimo lapų išdavimo dienos šios grupės narys atšaukia savo parašą dėl prašymo įregistruoti grupę ir jeigu šios grupės narių lieka mažiau kaip 15, laikoma, kad piliečių referendumo paskelbimo iniciatyva nutrūko.

## **11 straipsnis. Piliečių parašų rinkimas**

1. Vyriausiosios rinkimų komisijos išduodamame piliečių parašų rinkimo lape turi būti toks reikalavimo tekstas:

*Aš, Lietuvos Respublikos pilietis (-ė), patvirtinu, kad remiu reikalavimą paskelbti (nurodoma referendumo rūšis) referendumą dėl (pateikiamas visas referendumui teikiamo sprendimo tekstas).*

| <i>Eil. Nr.</i> | <i>Piliečio pavardė, vardas</i> | <i>Piliečio paso arba asmens tapatybės kortelės numeris</i> | <i>Gimimo data</i> | <i>Gyvenamoji vieta</i> | <i>Parašas</i> | <i>Data</i> |
|-----------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------|--------------------|-------------------------|----------------|-------------|
|-----------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------|--------------------|-------------------------|----------------|-------------|

2. Rinkimų lapo pabaigoje turi būti parašus rinkusio piliečio vardas ir pavardė, piliečio paso arba asmens tapatybės kortelės numeris, gyvenamoji vieta, parašas.

3. Grupė, remdamasi registracijos akto nuorašu, turi teisę daryti atitinkamus pranešimus visuomenės informavimo priemonėse ir organizuoti piliečių parašų rinkimą.

4. Kiekvieną tokį reikalavimą gali pasirašyti rinkimų teisę turintis pilietis. Piliečių parašų skaičius neribojamas, tačiau jų turi būti ne mažiau kaip 300 tūkstančių. Pilietis savo duomenis įrašo pats ir pasirašo. Jeigu pilietis dėl fizinio trūkumo negali pats įrašyti savo duomenų ir pasirašyti, jo prašymu tą padaro kitas pilietis. Šis faktas turi būti pažymimas atitinkamu įrašu piliečių parašų rinkimų lape bei patvirtinamas piliečių parašus rinkusio piliečio parašu.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

5. Piliečių iniciatyvos teisei paskelbti referendumą įgyvendinti nustatomas 3 mėnesių terminas. Jis skaičiuojamas nuo piliečių parašų rinkimo lapų išdavimo Vyriausiojoje rinkimų komisijoje dienos.

6. Piliečių reikalavimus paskelbti referendumą kaupia grupė. Per šio straipsnio 5 dalyje nustatytą terminą surinkus 300 tūkstančių piliečių parašų, grupė surašo baigiamąjį aktą ir kartu su piliečių reikalavimais perduoda Vyriausiajai rinkimų komisijai.

7. Pilietis savo parašą dėl reikalavimo paskelbti referendumą turi teisę atšaukti. Apie šį sprendimą jis privalo pranešti Vyriausiajai rinkimų komisijai ne vėliau kaip iki piliečių reikalavimų perdavimo jai dienos.

8. Jeigu per šio straipsnio 5 dalyje nustatytą terminą nesurenkamas reikiamas piliečių parašų skaičius, parašų rinkimas nutraukiamas.

9. Piliečių parašai gali būti renkami viešose vietose ir gyvenamosiose patalpose. Už piliečių pasirašymą atlyginti draudžiama.

*Papildyta straipsnio dalimi:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

## **12 straipsnis. Seimo narių grupės iniciatyvos teisės paskelbti referendumą įgyvendinimas**

1. Seimo narių grupės siūlymas paskelbti referendumą yra pateikiamas Seimui. Jame turi būti nurodyta: referendumo rūšis, referendumu siūlomo priimti sprendimo tekstas. Siūlymą pasirašo Seimo nariai, jų parašų autentiškumą ne vėliau kaip per 2 darbo dienas patvirtina Seimo valdyba. Kartu su šiuo siūlymu Seimui yra pateikiamas ir Seimo nutarimo dėl referendumo paskelbimo projektas. Jį Seimas svarsto artimiausiame Seimo posėdyje ir priima sprendimą Seimo statute nustatyta tvarka.

2. Seimo narys savo parašą dėl siūlymo paskelbti referendumą gali atšaukti. Apie šį sprendimą jis privalo pranešti Seimui ne vėliau kaip iki Seimo nutarimo dėl referendumo paskelbimo projekto svarstymo Seimo plenariniame posėdyje pradžios.

## **13 straipsnis. Piliečių reikalavimo paskelbti referendumą preliminarinis nagrinėjimas**

1. Vyriausioji rinkimų komisija gautus dokumentus dėl referendumo paskelbimo per 15 dienų patikrina. Vyriausioji rinkimų komisija, nustačiusi, kad dokumentai atitinka šio Įstatymo reikalavimus, grupės baigiamąjį aktą kartu su piliečių reikalavimais ir savo išvada perduoda Seimui.

2. Vyriausioji rinkimų komisija, nustačiusi, kad dokumentuose esama neesminių trūkumų ar trūksta labai nedaug (iki 0,5 procento) piliečių parašų, apie tai praneša grupei ir nustato iki 15 dienų terminą šiems trūkumams pašalinti. Per nustatytą laiką šiuos trūkumus pašalinus, reikalavimas paskelbti referendumą toliau nagrinėjamas bendra tvarka.

3. Jeigu yra pažeistas piliečių referendumo paskelbimo iniciatyvos teisės įgyvendinimo terminas, nesurinktas reikiamas skaičius piliečių parašų arba jeigu pateiktuose dokumentuose nustatyta šiurkščių įstatymo pažeidimų (suklastoti piliečių parašai ar pažeistas savanoriškumo principas renkant parašus), Vyriausioji rinkimų komisija motyvuotu sprendimu atmets reikalavimą paskelbti referendumą ir praneša apie tai grupei bei Seimui. Šį sprendimą grupė turi teisę per vieną mėnesį apskųsti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.

4. Jeigu nustatoma, kad pilietis už to paties referendumo paskelbimą pasirašė du kartus ar daugiau, jo visi parašai neįskaičiuojami. Parašai taip pat neįskaičiuojami, jeigu pažeidžiant šio Įstatymo 11 straipsnio 4 dalį duomenis apie pilietį parašų rinkimo lape įrašo ne jis pats, taip pat jeigu įrašyti ne visi šiame Įstatyme nustatyti duomenys arba jie įrašyti neteisingai.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

## **14 straipsnis. Seimo nutarimo dėl reikalavimo paskelbti referendumą priėmimo tvarka**

1. Seimas, gavęs tinkamai įformintą grupės baigiamąjį aktą kartu su piliečių reikalavimais ir Vyriausiosios rinkimų komisijos išvadą, kad pateikti dokumentai atitinka šį Įstatymą, sesijos metu artimiausiame Seimo posėdyje svarsto referendumo paskelbimo datos klausimą. Į šį posėdį kviečiami dalyvauti referendumo grupės atstovai. Seimo nutarimas dėl referendumo paskelbimo datos priimamas Seimo statuto nustatyta tvarka ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo dienos, kurią Seimo posėdyje pradėtas svarstyti referendumo paskelbimo datos klausimas.

2. Jeigu Seimo sudaryta ekspertų grupė padaro išvadą, kad piliečių reikalavime paskelbti referendumą teikiamas sprendimo tekstas gali neatitikti Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Seimas šią išvadą turi paskelbti visuomenei, tačiau ši išvada negali būti pagrindas neskelbti referendumo.

## **15 straipsnis. Seimo nutarimo dėl referendumo paskelbimo turinys**

1. Seimo nutarime dėl referendumo paskelbimo nurodoma referendumo rūšis, vykdymo data, referendumui pateikiamo sprendimo tekstas.

2. Referendumo vykdymo data skiriama ne vėliau kaip po 3 mėnesių ir ne anksčiau kaip po



2 mėnesių nuo Seimo nutarimo dėl referendumo paskelbimo priėmimo dienos.

### **15<sup>1</sup> straipsnis. Referendumo ir rinkimų vykdymas tą pačią dieną arba praėjus ne daugiau kaip 45 dienoms po rinkimų**

*Pakeistas straipsnio pavadinimas:*

Nr. [XII-860](#), 2014-05-06, paskelbta TAR 2014-05-08, i. k. 2014-05198

1. Tuo atveju, kai referendumas vykdomas tą pačią dieną su Seimo rinkimais arba su Respublikos Prezidento rinkimais, arba su savivaldybių tarybų rinkimais, arba su rinkimais į Europos Parlamentą, Vyriausioji rinkimų komisija sudaro šio įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje nurodytas komisijas ir paveda vykdyti atitinkamo įstatymo nustatytas funkcijas.

2. Referendumui ir rinkimams organizuoti ir vykdyti šio straipsnio 1 dalyje nurodytu atveju sudaromas rinkėjų sąrašas, turintis atskiras skiltis, kad būtų užtikrinta rinkėjų teisė dalyvauti ir balsuoti atskirai dėl referendumui pateikto sprendimo ir rinkimuose. Rinkėjui įteikiamas ir balsuojant naudojamas vienas rinkėjo pažymėjimas arba rinkėjo kortelė; rinkėjo kortelėje ar rinkėjo pažymėjime nurodoma informacija apie tą pačią dieną vykstančius referendumą ir rinkimus bei rinkėjų teisę juose dalyvauti.

3. Tuo atveju, kai referendumas vykdomas praėjus ne daugiau kaip 45 dienoms po Seimo rinkimų, Respublikos Prezidento rinkimų, savivaldybių tarybų rinkimų arba rinkimų į Europos Parlamentą:

1) Vyriausioji rinkimų komisija priima sprendimą dėl atitinkamų rinkimų komisijų įgaliojimų pratęsimo ir paveda joms vykdyti šio įstatymo nustatytas funkcijas;

2) Vyriausioji rinkimų komisija priima sprendimą dėl atitinkamuose rinkimuose naudotų rinkėjo kortelės, antspaudų pavyzdžių ir formų, biuletenių ir dokumentų pildymo pavyzdžių, jų antspaudavimo tvarkos, balsavimo organizavimo ir vykdymo tvarkos, duomenų perdavimo iš apylinkių rinkimų komisijų tvarkos, elektroninių ryšių priemonių panaudojimo ir balsavimo kitoje referendumo apylinkėje tvarkos aprašų naudojimo bei balsavimo patalpos įrengimo reikalavimų taikymo referendumui organizuoti ir vykdyti;

3) referendumui organizuoti ir vykdyti į atitinkamų rinkimų rinkėjų sąrašą papildomai įrašomi piliečiai, kuriems referendumo dieną bus sukakę 18 metų, ir išbraukiami mirę piliečiai bei asmenys, kurie neturi teisės dalyvauti referendume.

*Papildyta straipsnio dalimi:*

Nr. [XII-860](#), 2014-05-06, paskelbta TAR 2014-05-08, i. k. 2014-05198

*Papildyta straipsniu:*

Nr. [XI-2216](#), 2012-09-12, *Žin.*, 2012, Nr. 110-5563 (2012-09-22), i. k. 1121010ISTA0XI-2216

### **16 straipsnis. Agitacija dėl referendumo**

1. Grupės įregistravimo Vyriausiojoje rinkimų komisijoje diena ar Seimo narių grupės siūlymo paskelbti referendumą pateikimo Seimui diena yra laikoma referendumo agitacijos kampanijos pradžia.

2. Įsigaliojus Seimo nutarimui paskelbti referendumą, Vyriausioji rinkimų komisija visuomenės informavimo priemonėse ir savo interneto svetainėje skelbia referendumui teikiamo sprendimo tekstą.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [XI-2336](#), 2012-11-06, *Žin.*, 2012, Nr. 132-6664 (2012-11-15), i. k. 1121010ISTA0XI-2336

3. Šio Įstatymo nuostatos dėl referendumo agitacijos taikomos nuo tos dienos, kurią prasideda referendumo agitacijos kampanija. Referendumo iniciatorių ir jo priešininkų išlaidos referendumo agitacijai ir politinės reklamos išlaidos, turėtos iki referendumo agitacijos kampanijos pradžios, turi būti įstatymų nustatyta tvarka deklaruojamos ir negali viršyti pagal įstatymus nustatyto didžiausio leistino referendumo agitacijos išlaidų dydžio.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

4. Referendumo agitacija gali būti įvairių formų ir būdų, išskyrus tuos, kurie pažeidžia Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus, prieštarauja moralei, teisingumui ar visuomenės darnai, neatitinka sąžiningo ir garbingo referendumo.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

5. Referendumo agitacija, nepaisant jos būdų, formų ir priemonių, draudžiama likus 30 valandų iki balsavimo referendume pradžios ir balsavimo dieną iki balsavimo pabaigos, išskyrus nuolatinę vaizdinę agitaciją tam skirtose vietose, jeigu ji iškabinta likus ne mažiau kaip 48 valandoms iki balsavimo pradžios. Referendumo agitacijos draudimo laikotarpiu jokių vaizdinių referendumo agitacijos priemonių (išskyrus tas, kurias išleido Vyriausioji rinkimų komisija) negali būti balsavimo patalpoje ir 50 metrų atstumu aplink pastatą, kuriame yra balsavimo patalpa.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

6. Informacija apie vykstantį referendumą, jo svarbą valstybės gyvenimui, atvykusių balsuoti referendume piliečių skaičių, dokumentus, kuriuos būtina turėti balsuojant, kvietimas atvykti balsuoti ar kita informacija, kuria neraginama nedalyvauti referendume, balsuoti už arba prieš referendumui teikiamo sprendimo priėmimą, referendumo agitacija nelaikoma.

*Papildyta straipsnio dalimi:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

7. Asmenys, pažeidę šio straipsnio 5 dalies nuostatas, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

*Papildyta straipsnio dalimi:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **17 straipsnis. Naudojimosi visuomenės informavimo priemonėmis sąlygos ir tvarka**

1. Grupės atstovams, Seimo nariams, Respublikos Prezidentui, Ministrui Pirmininkui, ministrams, partijoms, visuomeninėms organizacijoms ir piliečiams suteikiama teisė nemokamai naudotis Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija. Referendumo agitacijai skirtų laidų rengimo taisyklės tvirtina, konkrečią Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidų trukmę ir laiką nustato Vyriausioji rinkimų komisija, suderinusi su Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos vadovu. Ji taip pat paskirsto laidų laiką taip, kad nebūtų pažeisti grupės ir jos oponentų atstovų lygiateisiškumo principai. Ir grupei, ir jos oponentų atstovams skiriama ne mažiau kaip po 7 valandas visuomeninio (nacionalinio) radijo ir televizijos laiko tarpusavio debatams.

2. Radijo ir televizijos laidų dalyvius, palaikančius referendumo paskelbimo iniciatyvą ir referendumu siūlomą priimti sprendimą, siūlo grupė ir apie juos praneša Vyriausiajai rinkimų komisijai. Grupės oponentai yra partijų, visuomeninių organizacijų atstovai ir kiti asmenys, kurie nepritaria referendumo paskelbimo iniciatyvai ir referendumu siūlomam priimti sprendimui. Jie apie savo pageidavimą dalyvauti debatuose praneša Vyriausiajai rinkimų komisijai. Vyriausioji rinkimų komisija, laikydamosi šio straipsnio 3 dalyje nustatyto eiliškumo, sudaro asmenų, dalyvaujančių referendumo agitacijai skirtose radijo ir televizijos laidose rengiamuose debatuose, sąrašą.

3. Nustatomas toks grupei oponuojančių asmenų, dalyvaujančių radijo ir televizijos laidose rengiamuose debatuose, eiliškumas: Respublikos Prezidentas; Seimo nariai (jų eilė nustatoma tarpusavio susitarimu arba burtais); Ministras Pirmininkas; ministrai (jų eilė nustatoma tarpusavio susitarimu arba burtais); partijų, kurių kandidatai buvo išrinkti daugiamandatėje rinkimų apygardoje, atstovai (jų eilė nustatoma tarpusavio susitarimu arba burtais); partijų, kurių kandidatai buvo išrinkti tik vienmandatėje rinkimų apygardoje, atstovai (jų eilė nustatoma tarpusavio susitarimu arba burtais); partijų, kurių kandidatai nebuvo išrinkti arba nedalyvavo Seimo rinkimuose, atstovai (jų eilė nustatoma tarpusavio susitarimu arba burtais); visuomeninių organizacijų atstovai (jų eilė nustatoma tarpusavio susitarimu arba burtais); piliečiai (jų eilė nustatoma burtais). Jeigu radijo ar televizijos rengiamuose debatuose dalyvauja asmenys, kurie tik

pritaria referendumo paskelbimui ir referendumu siūlomam priimti sprendimui arba tam tik oponuoja, jie diskutuoja su laidos vedėju ar šio pakviestaais laidos dalyviais.

4. Referendūmo agitaciją komercinėse visuomenės informavimo priemonėse riboja tik referendumo specialių sąskaitų dydis. Referendūmo agitacijos žymėjimo tvarką nurodant lėšų šaltinį arba tai, kad referendumo agitacija skelbiama nemokamai, nustato Vyriausioji rinkimų komisija.

5. Draudžiama įrengti ir skleisti išorinę politinę reklamą:

1) ant statinių, kuriuose veikia valstybės valdžios, teisėsaugos, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos;

2) ant transporto priemonių ir viešajame transporte;

3) automobilių keliuose ir jų sanitarinės apsaugos zonose, taip pat gatvėse ir prie jų, jeigu ji gali užstoti technines eismo reguliavimo priemonės, kelio ženklus, pabloginti matomumą, akinti eismo dalyvius, atitraukti jų dėmesį ir taip kelti pavojų eismo dalyviams, taip pat draudžiama naudoti reklamą, imituojančią kelio ženklus;

4) ant skulptūrų ir paminklų;

5) 50 metrų atstumu aplink pastatą, kuriame yra balsavimo patalpa;

6) neturint žemės, statinių ar kitų objektų, ant kurių ar kuriuose ji įrengiama, savininko sutikimo;

7) vietose, nepatvirtintose miesto, rajono referendumo komisijos, kaip tai nustatyta šio straipsnio 8 dalyje.

6. Išorinė politinė reklama saugomose teritorijose ir nekilnojamosiose kultūros vertybėse, taip pat jų teritorijose leidžiama tik suderinus su valstybės įstaiga, atsakinga už kultūros vertybių apsaugą, ir saugomos teritorijos steigėjo įgaliota įstaiga.

7. Išorinei politinei reklamai skelbti laikantis grupės ir jos oponentų lygiateisiškumo principo skiriama ne mažiau kaip po vieną specialią vietą kiekvienos referendumo apylinkės teritorijoje. Išorinė politinė reklama šiame Įstatyme suprantama kaip išorinės reklamos priemonėmis skleidžiama politinė reklama. Išorinė politinė reklama laikoma taip pat politinė reklama, skelbiama viešose vietose, pastatuose, transporto priemonėse. Išorinės politinės reklamos vietas savo lėšomis įrengia savivaldybė. Išorinė politinė reklama gaminama ir skelbiama savarankiškų politinės kampanijos dalyvių lėšomis.

8. Vietas, kuriose gali būti įrengta ir skleidžiama išorinė politinė reklama, savivaldybės teritorijoje privalo parinkti ir pateikti miesto, rajono referendumo komisijai tvirtinti savivaldybės administracijos direktorius ne vėliau kaip likus 35 dienoms iki balsavimo dienos. Jeigu išorinei politinei reklamai skleisti reikalingi šio straipsnio 5 ir 6 dalyse nurodyti arba pagal kitus įstatymus būtini sutikimai ar suderinimai, jų nuorašai pateikiami kartu su savivaldybės administracijos direktoriaus teikimu. Jeigu stendai, skydai ar teikiamos vietos išorinei politinei reklamai netinkamos arba netinkamai įrengtos, miesto, rajono referendumo komisija pareikalauja, kad būtų teikiamos tinkamos vietos ar teikiamos vietos būtų tinkamai įrengtos. Kiekvienoje išorinei politinei reklamai skirtoje vietoje grupei ir jos oponentams skiriamas vienodas reklamos plotas, kurį nurodo apylinkės referendumo komisijos pirmininkas. Išorinę politinę reklamą skelbia grupė, jos oponentai ar šių įgalioti asmenys jiems skirtuose reklamos plotuose. Jeigu išorinė politinė reklama skelbiama nenustatytoje vietoje, savivaldybės administracijos direktorius užtikrina, kad ji būtų nedelsiant nuimta.

9. Asmenys, pažeidę šiame straipsnyje nustatytus išorinės politinės reklamos įrengimo ir skleidimo tvarkos reikalavimus, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

10. Visus ginčus dėl referendumo agitacijos sprendžia Vyriausioji rinkimų komisija, vadovaudamasi šiuo Įstatymu.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488



### **18 straipsnis. Viešumas rengiant ir vykdam referendumą**

1. Referendumo komisijos, nurodytos šio Įstatymo 19 straipsnyje, referendumą rengia ir vykdo viešai. Jos informuoja piliečius apie savo darbą, miestų, rajonų ir apylinkių referendumo komisijų sudarymą ir sudėtį, buvimo vietą ir darbo laiką.

2. Apie referendumo komisijos posėdžius visuomenei skelbiama pastate, kuriame yra šios komisijos būstinė, įrengtoje skelbimų lentoje, o referendumo komisijos nariams pranešama asmeniškai ne vėliau kaip likus 24 valandoms iki posėdžio pradžios.

3. Vyriausioji rinkimų komisija savo interneto svetainėje papildomai praneša visuomenės informavimo priemonėms apie savo posėdžius, kuriuose sprendžiami klausimai: dėl grupės įregistravimo ir nustatymo, ar grupės pateikti parašai atitinka šio Įstatymo reikalavimus; dėl miestų, rajonų referendumo komisijų sudarymo ir sudėties keitimo; dėl sprendimų burtais; dėl referendumo rezultatų, galutinių referendumo rezultatų nustatymo; taip pat praneša apie posėdžius, kuriuose nagrinėjami ginčai dėl referendumo agitacijos bei šio Įstatymo pažeidimų. Savo interneto svetainėje Vyriausioji rinkimų komisija taip pat skelbia referendumo organizavimo ir vykdymo metu savo priimtus sprendimus bei išankstinius balsavimo referendume rezultatus. Išankstiniai balsavimo referendume rezultatai paskelbiami Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainėje, kai tik yra gauti Vyriausiojoje rinkimų komisijoje.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [XI-2336](#), 2012-11-06, Žin., 2012, Nr. 132-6664 (2012-11-15), i. k. 1121010ISTA0XI-2336

4. Vyriausiosios rinkimų komisijos ir miestų, rajonų referendumo komisijų posėdžiai ir balsavimai, taip pat apylinkių referendumo komisijų veikla balsavimo metu ir skaičiuojant balsus yra vieši. Juos gali stebėti: grupės nariai, jos atstovai ir stebėtojai, partijų atstovai ir stebėtojai, pateikę nustatytos formos pažymėjimus, visuomenės informavimo priemonių atstovai, pateikę tarnybinius ar darbo pažymėjimus.

5. Posėdžių salėje esantys asmenys iš savo vietų gali stenografuoti ar užrašyti posėdį, fotografuoti ar filmuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus. Fotografuoti ar filmuoti, daryti vaizdo įrašus, kai dėl to reikia vaikščioti po patalpą ar naudoti specialią apšvietimo techniką, taip pat tiesiogiai transliuoti posėdžius per radiją ar televiziją galima tik leidus komisijos pirmininkui.

6. Vyriausioji rinkimų komisija ir referendumo komisijos negali rengti uždarų posėdžių. Vyriausioji rinkimų komisija gali uždrausti pašaliniams įeiti į referendumo komisijas aptarnaujančių darbuotojų darbo, dokumentų saugojimo patalpas, jeigu būtina užtikrinti netrikdomą šių darbuotojų darbą, apsaugoti referendumo dokumentus.

7. Jeigu yra pagrindas manyti, kad komisijos posėdžio metu gali kilti grėsmė posėdžio dalyvių saugumui, komisijos pirmininkas gali pavesti policijai tikrinti įeinančių į salę asmenų dokumentus, daiktus ar atlikti asmens apžiūrą.

8. Komisija gali pašalinti iš posėdžio salės asmenis, kliudančius jai normaliai dirbti.

9. Viešosios informacijos rengėjai, platintojai visuomenės informavimo priemonėse informuoja apie referendumo rengimą ir vykdymą. Žurnalistai turi teisę nekliudomai dalyvauti visuose renginiuose, kuriuos organizuoja referendumo komisijos, taip pat gauti informaciją apie referendumo rengimą ir vykdymą.

## **TREČIASIS SKIRSNIS PASIRENGIMAS REFERENDUMUI**

### **19 straipsnis. Referendumo komisijos**

Referendumą Lietuvos Respublikoje organizuoja ir vykdo:

- 1) Vyriausioji rinkimų komisija;
- 2) miestų, rajonų referendumo komisijos;
- 3) apylinkių referendumo komisijos.

### **20 straipsnis. Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimai organizuojant ir vykdam referendumą**

1. Vyriausioji rinkimų komisija:
  - 1) registruoja grupę;
  - 2) išduoda grupei piliečių parašų rinkimų lapus;
  - 3) tikrina ir nustato, ar yra tinkamai surinktų 300 tūkstančių piliečių parašų;
  - 4) sudaro miestų, rajonų referendumo komisijas;
  - 5) nustato referendumo biuletenių, kitų referendume naudojamų dokumentų, paketų, antspaudų pavyzdžius bei formas, jų užpildymo pavyzdžius, taip pat biuletenių antspaudavimo tvarką;
  - 6) tvarko referendumui skirtas valstybės lėšas;
  - 7) prižiūri, kaip vykdomas šis Įstatymas;
  - 8) pagal grupės, partijų teikimą registruoja jų atstovus ir stebėtojus prie Vyriausiosios rinkimų komisijos ir išduoda jiems pažymėjimus;
  - 9) nagrinėja skundus ir priima sprendimus dėl miestų, rajonų referendumo komisijų, apylinkių referendumo komisijų sprendimų;
  - 10) nustato ir skelbia galutinius referendumo rezultatus;
  - 11) vykdo kitus šiame Įstatyme numatytus įgaliojimus.
2. Jeigu tą pačią dieną kartu vyksta Seimo arba Respublikos Prezidento, arba savivaldybių tarybų rinkimai, arba rinkimai į Europos Parlamentą ir referendumas, apylinkių rinkimų ir referendumo komisijos sudaromos tos pačios. Vyriausioji rinkimų komisija atskiroje rinkimų, referendumo teritorijoje sudaro vieną – miesto, rajono, apygardos rinkimų arba referendumo – komisiją ir nustato jos funkcijas organizuojant ir vykdant rinkimus ar referendumą.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **21 straipsnis. Miestų, rajonų referendumo komisijų sudarymas**

1. Miestų, rajonų referendumo komisijas referendumui organizuoti ir vykdyti miesto, rajono, savivaldybės teritorijoje referendumo laikotarpiui sudaro Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip likus 60 dienų iki balsavimo referendume dienos.
2. Miestų, rajonų referendumo komisijos sudaromos iš:
  - 1) teisingumo ministro pasiūlyto aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčio asmens, kuris gyvena ar dirba šios savivaldybės teritorijoje;
  - 2) Lietuvos teisininkų draugijos pasiūlyto aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčio asmens, kuris gyvena ar dirba šios savivaldybės teritorijoje;
  - 3) mero pasiūlyto šios savivaldybės administracijoje dirbančio karjeros valstybės tarnautojo;
  - 4) partijų, kurios gavo Seimo narių mandatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje, pasiūlytų asmenų.
3. Teisingumo ministras, Lietuvos teisininkų draugija ir meras gali siūlyti ir daugiau kandidatūrų.
4. Partijos, kurios gavo Seimo narių mandatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje pagal iškeltų kandidatų sąrašą (jungtinį sąrašą), nuo vieno šio daugiamandatėje rinkimų apygardoje iškeltų kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo) turi teisę pasiūlyti į miesto, rajono referendumo komisijas po du savo atstovus. Jeigu partijų pasiūlyti atstovai atitinka šio Įstatymo reikalavimus, Vyriausioji rinkimų komisija jų kandidatūrų atmesti negali. Jeigu kandidatūrų nebuvo pasiūlyta, Vyriausioji rinkimų komisija vietoj jų gali papildomai skirti komisijos nariais asmenis, pasiūlytus teisingumo ministro, Lietuvos teisininkų draugijos arba mero.
5. Visais atvejais ne mažiau kaip trys komisijos nariai turi būti asmenys, paskirti į miesto, rajono referendumo komisiją iš teisingumo ministro, Lietuvos teisininkų draugijos ir mero pasiūlytųjų. Jeigu šių asmenų yra mažiau, komisija padidinama iš teisingumo ministro arba Lietuvos teisininkų draugijos, arba mero pasiūlytų asmenų.
6. Miesto, rajono referendumo komisijos pirmininką iš komisijos narių skiria Vyriausioji rinkimų komisija.
7. Miesto, rajono referendumo komisija pirmame posėdyje išsirenka komisijos pirmininko pavaduotoją ir sekretorių.

## **22 straipsnis. Miesto, rajono referendumo komisijos įgaliojimai**

Miesto, rajono referendumo komisija:

- 1) sudaro apylinkių referendumo komisijas;
- 2) informuoja mieste, rajone gyvenančius rinkėjus apie referendumo apylinkių ribas, jų buveines, darbo laiką ir balsavimo patalpas;
- 3) prižiūri, kaip mieste, rajone įgyvendinamas šis Įstatymas;
- 4) paskirsto referendumui skirtas lėšas apylinkių referendumo komisijoms, kontroliuoja šių lėšų naudojimą ir už referendumui panaudotas lėšas atsiskaito Vyriausiajai rinkimų komisijai;
- 5) pagal grupės, partijų teikimus registruoja jų atstovus ir referendumo stebėtojus, išduoda jiems pažymėjimus;
- 6) sudaro miesto, rajono teritorijoje esančių sveikatos priežiūros (išskyrus ambulatorines), socialinės rūpybos ir globos įstaigų, karinių vienetų, areštinių, tardymo izoliatorių (sulaikymo namų) ir bausmių vykdymo įstaigų sąrašą ir kartu su pašto vadovu pasirūpina, kad juose būtų organizuotas balsavimas paštu, taip pat organizuoja balsavimą iš anksto;
- 7) surašo miesto, rajono balsų skaičiavimo protokolą;
- 8) svarsto skundus dėl apylinkių referendumo komisijų sprendimų ir veiksmų, priima dėl jų sprendimus;
- 9) Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka referendumo agitacijos kampanijos laikotarpiu renka, aprašo ir saugo duomenis apie viešai miesto, rajono teritorijoje skleidžiamą politinę reklamą ir teikia šiuos duomenis Vyriausiajai rinkimų komisijai;
- 10) vykdo kitus šiame Įstatyme nustatytus įgaliojimus.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **23 straipsnis. Referendumo apylinkės**

1. Atsižvelgiant į patogumą piliečiui atvykti į balsavimo patalpas ir piliečių skaičių, miestų, rajonų teritorijos dalijamos į rinkimų apylinkes, o šios organizuojant ir vykdant referendumą tampa referendumo apylinkėmis.

2. Miesto, rajono teritorijos suskirstymą, kuris yra pastovus organizuojant ir vykdant referendumus, prireikus į referendumo apylinkes mero teikimu keičia Vyriausioji rinkimų komisija. Patvirtintų referendumo apylinkių sąrašą, jo pakeitimus Vyriausioji rinkimų komisija skelbia savo interneto svetainėje.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [XI-2336](#), 2012-11-06, *Žin.*, 2012, Nr. 132-6664 (2012-11-15), i. k. 1121010ISTA0XI-2336

3. Referendumo apylinkės teritorijoje turi gyventi ne daugiau kaip 5 tūkstančiai rinkimų teisę turinčių piliečių.

4. Referendumo apylinkės ribos, balsavimo patalpos adresas keičiami prireikus, bet ne vėliau kaip likus 100 dienų iki balsavimo referendume dienos. Meras teikime tvirtinti savivaldybės teritorijos suskirstymą į referendumo apylinkes nurodo siūlomą apylinkės pavadinimą, referendumo apylinkę sudarančius adresus, piliečių skaičių sudaromoje referendumo apylinkėje, balsavimo patalpų adresą ir telefoną. Teikime keisti savivaldybės teritorijos suskirstymą į referendumo apylinkes nurodomi siūlomi pakeitimai. Šie pakeitimai turi būti pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai ne vėliau kaip likus 110 dienų iki balsavimo referendume dienos. Jeigu anksčiau nustatytose balsavimo patalpose negalima surengti balsavimo, Vyriausioji rinkimų komisija miesto, rajono referendumo komisijos teikimu gali pakeisti apylinkės balsavimo patalpos adresą likus iki balsavimo referendume dienos ir trumpesniai terminui, negu nustatyta šiame straipsnyje.

## **24 straipsnis. Apylinkių referendumo komisijų sudarymas**

1. Ne vėliau kaip likus 48 dienoms iki balsavimo referendume dienos miesto, rajono referendumo komisija nustato kiekvienos apylinkės referendumo komisijos narių skaičių. Jis turi būti kartotinis partijų (jų koalicijų), turinčių teisę siūlyti kandidatūras į apylinkių referendumo

komisijas, skaičiui.

2. Po vienodą skaičių kandidatūrų į apylinkės referendumo komisiją turi teisę siūlyti:

1) kiekviena partija ar partijų koalicija, per paskutinius Seimo rinkimus gavusi Seimo narių mandatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje. Jeigu partija Seimo narių mandatų gavo būdama koalicijoje, tai kandidatūras ji gali siūlyti kartu su koalicijoje dalyvavusiomis partijomis;

2) partija ar jų koalicija, per paskutinius savivaldybės, kurios teritorijoje yra rinkimų apylinkė, tarybos rinkimus gavusi šios tarybos narių mandatų pagal iškeltų kandidatų sąrašą (jungtinį sąrašą). Jeigu partija tarybos narių mandatų gavo būdama koalicijoje, kandidatūras ji gali siūlyti kartu su koalicijoje dalyvavusiomis partijomis.

3. Jeigu partija gali siūlyti kandidatūras ir pagal Seimo, ir pagal savivaldybių tarybų rinkimų rezultatus, tai ji kandidatūras siūlo tik pagal vieną iš šių rinkimų rezultatus pasirinktinai. Jeigu viena iš partijų, dalyvavusių rinkimų koalicijoje, kandidatūrų nepasiūlo arba atsisako jas siūlyti, arba pasirenka siūlyti pagal kitų rinkimų, kai buvo sudaryta koalicija, rezultatus, kitos šioje koalicijoje dalyvavusios partijos kandidatūras turi teisę siūlyti jai nedalyvaujant.

4. Partija kandidatūrų į apylinkių referendumo komisijų narius sąrašą miesto, rajono referendumo komisijai pateikia ne vėliau kaip likus 41 dienai iki balsavimo referendume dienos.

5. Apylinkių referendumo komisijas referendumo laikotarpiui sudaro miestų, rajonų referendumo komisijos ne vėliau kaip likus 38 dienoms iki balsavimo referendume dienos. Jeigu partijos siūloma kandidatūra atitinka šio Įstatymo reikalavimus, miesto, rajono referendumo komisija negali jos atmesti.

6. Jeigu kandidatūrų nebuvo pasiūlyta arba pasiūlytos kandidatūros neatitinka šio Įstatymo reikalavimų, arba jos buvo pasiūlytos po nustatyto termino, arba komisijoje atsirado laisva vieta ir nauja kandidatūra nėra siūloma, miestų, rajonų referendumo komisijos gali sumažinti anksčiau nustatytą referendumo apylinkės komisijos narių skaičių arba kreiptis į merą, kad šis pasiūlytų į apylinkės referendumo komisiją trūkstamas kandidatūras. Mero siūlomos kandidatūros negali būti partijų nariais ar jais tapti iki referendumo komisijos nario įgaliojimų pabaigos. Jeigu ne mažiau kaip 3 miesto, rajono referendumo komisijos nariai miesto, rajono referendumo komisijos posėdyje, kuriame skiriamas mero pasiūlytas apylinkės referendumo komisijos narys, prieštarauja mero siūlomo kandidato paskyrimui apylinkės referendumo komisijos nariu, šis kandidatas negali būti skiriamas komisijos nariu. Apylinkės referendumo komisijoje turi būti mažiausiai 5 nariai.

7. Apylinkių referendumo komisijų pirmininkus iš komisijos narių skiria miestų, rajonų referendumo komisijos.

8. Apylinkės referendumo komisija savo pirmame posėdyje išsirenka komisijos pirmininko pavaduotoją ir sekretorių.

## **25 straipsnis. Apylinkės referendumo komisijos įgaliojimai**

Apylinkės referendumo komisija:

1) iš miesto, rajono referendumo komisijos gauna apylinkės rinkėjų sąrašus, sudaro sąlygas su jais susipažinti piliečiams, grupės atstovams, partijų atstovams, įteikia ar kitaip perduoda piliečiams rinkėjų pažymėjimus, praneša miesto, rajono referendumo komisijai apie apylinkės rinkėjų sąraše aptiktus netikslumus;

2) nagrinėja skundus dėl rinkėjų sąraše padarytų klaidų;

3) Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka prižiūri, kaip referendumo apylinkės teritorijoje vyksta balsavimas paštu, kad būtų sudarytos sąlygos balsuoti paštu visose referendumo apylinkės teritorijoje esančiose sveikatos priežiūros (išskyrus ambulatorines), socialinės rūpybos ir globos įstaigose, kariniuose vienetuose, areštinėse, tardymo izoliatoriuose (sulaikymo namuose) ir bausmių vykdymo įstaigose, taip pat organizuoja rinkėjų balsavimą namuose;

*Straipsnio punkto pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

4) kartu su savivaldybės administracijos atstovu pasirūpina, kad pagal šio Įstatymo reikalavimus laiku būtų parengtos balsavimo patalpos, slapto balsavimo kabinos ir balsadėžės;

5) balsavimo referendume dieną organizuoja balsavimą referendumo apylinkėje;

- 6) suskaičiuoja balsus, surašo apylinkės balsų skaičiavimo protokolą;
- 7) svarsto savo apylinkės piliečių ir referendumo stebėtojų skundus dėl referendumo rengimo, balsavimo organizavimo, balsų skaičiavimo, balsų skaičiavimo protokolų surašymo ir priima sprendimus;
- 8) vykdo kitus šio Įstatymo nustatytus įgaliojimus.

## **26 straipsnis. Referendumo komisijų narių rašytinis pasižadėjimas**

1. Referendumo komisijos pirmininkas, referendumo komisijos narys pareigas referendumo komisijoje pradeda eiti davęs rašytinį pasižadėjimą.

2. Miestų, rajonų ir apylinkių referendumo komisijų pirmininkų, šių komisijų narių rašytinio pasižadėjimo davimo tvarką nustato Vyriausioji rinkimų komisija. Nustatomas šis referendumo komisijos pirmininko, komisijos nario rašytinio pasižadėjimo tekstas:

„Aš, referendumo komisijos narys, pirmininkas (vardas, pavardė), pasižadu būti ištikimas Lietuvos Respublikai, laikytis jos Konstitucijos ir įstatymų, sąžiningai ir garbingai atlikti savo pareigas referendumo komisijoje ir susilaikyti nuo poelgių, pažeidžiančių įstatymus ir žmogaus teises.

Tepadeda man Dievas.“

3. Pasižadėti galima ir be paskutiniojo sakinio. Davęs pasižadėjimą asmuo po pasižadėjimo tekstu pasirašo. Pasižadėjimas galioja visą paskyrimo dirbti referendumo komisijoje laikotarpį.

4. Referendumo komisijos pirmininkų, narių pasirašytus pasižadėjimus saugo juos paskyrusios komisijos.

5. Referendumo komisija, skirdama komisijos narį, nustato laiką, kada jis privalo duoti rašytinį pasižadėjimą. Asmuo, nedavęs rašytinio pasižadėjimo daugiau kaip 15 dienų nuo paskyrimo ar davęs rašytinį pasižadėjimą su išlyga, netenka pareigų referendumo komisijoje.

## **27 straipsnis. Referendumo komisijų darbo organizavimas**

1. Referendumo komisijų posėdžiai yra teisėti, jeigu juose dalyvauja ne mažiau kaip 3/5 komisijos narių.

2. Referendumo komisijų sprendimai priimami atviru balsavimu posėdyje dalyvaujančių komisijos narių balsų dauguma. Balsams pasidalijus po lygiai, lemia komisijos pirmininko balsas. Komisijos nariai, nesutinkantys su sprendimu, turi teisę raštu pareikšti atskirąją nuomonę. Atskiroji nuomonė pridedama prie protokolo ir yra neatsiejama jo dalis.

3. Pasibaigus referendumui, miestų, rajonų ir apylinkių referendumo komisijų narių, pirmininkų įgaliojimai nutraukiami. Sprendimą nutraukti įgaliojimus priima komisijos narius paskyrusi komisija, kai ji ir jos pirmininkas yra atlikę visus pagal įstatymą pavestus darbus.

4. Referendumo komisijos nariui ar pirmininkui, davusiam rašytinį pasižadėjimą, draudžiama bet kokia referendumo agitacija ar kiti bandymai paveikti piliečių valią. Asmuo, pažeidęs šį reikalavimą, referendumo komisijos nario rašytinį pasižadėjimą, turi būti atleistas iš komisijos ir atsako įstatymų nustatyta tvarka.

## **28 straipsnis. Skundai dėl referendumo komisijų sprendimų, kurie buvo priimti iki balsavimo pabaigos**

1. Grupės nariai, partijos, taip pat jų atstovai ir stebėtojai referendumo komisijų sprendimus, kurie buvo priimti iki balsavimo pabaigos, gali apskųsti:

- 1) apylinkių referendumo komisijų – miestų, rajonų referendumo komisijai;
- 2) miestų, rajonų referendumo komisijų – Vyriausiajai rinkimų komisijai;
- 3) Vyriausiosios rinkimų komisijos – Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.

2. Vyriausioji rinkimų komisija skundus turi išnagrinėti per 48 valandas. Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimai, priimti nagrinėjant skundus, ar kita jos veika per 5 dienas po sprendimo priėmimo ar nuo laiko, kai turėjo būti priimtas sprendimas, bet ne vėliau kaip iki balsavimo referendume pabaigos, gali būti apskųsti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui. Skundas turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 48 valandas nuo jo padavimo. Į šį terminą



įskaitomos ir ne darbo dienos. Teismo sprendimas įsiteisėja nuo paskelbimo.

3. Skundai, paduoti nesilaikant šiame straipsnyje nustatytos tvarkos, nenagrinėjami ir persiunčiami tai referendumo komisijai, kuri privalo juos nagrinėti. Apylinkės referendumo komisija, miesto, rajono referendumo komisija negali persiųsti Vyriausiajai rinkimų komisijai nagrinėti jų kompetencijai priklausančių nagrinėti ir neišnagrinėtų skundų.

4. Vyriausiosios rinkimų komisijos veika vykdamas šio Įstatymo II skirsnio nuostatas skundžiama Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui šiame straipsnyje nustatyta tvarka. Tokiems skundams nagrinėti taikomi šio straipsnio 2 dalyje nustatyti terminai.

### **29 straipsnis. Referendumo komisijos, kai vienu metu skelbiami ir vykdomi du ar keli referendumai**

Kai vienu metu skelbiami ir vykdomi du ar keli referendumai, šio Įstatymo nustatyta tvarka sudarytos komisijos yra bendros visiems vienu metu skelbiamiems referendumams.

### **30 straipsnis. Parama referendumo komisijoms**

1. Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, jų pareigūnai ir tarnautojai, įmonės, jų darbuotojai privalo padėti referendumo komisijoms vykdyti įgaliojimus, teikti joms reikalingą informaciją.

2. Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, jų pareigūnai ir tarnautojai, įmonės, jų darbuotojai ne vėliau kaip per 3 dienas privalo apsvarstyti referendumo komisijų pateiktus prašymus ir duoti referendumo komisijai motyvuotą atsakymą.

3. Referendumo komisijos prireikus gali priimti į darbą asmenis ūkinėms-techninėms funkcijoms atlikti. Apmokėjimo šiems asmenims už darbą tvarką ir atlyginimo dydžius Vyriausiosios rinkimų komisijos teikimu tvirtina Vyriausybė.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

4. Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, jų pareigūnai ir tarnautojai, įmonės, jų darbuotojai privalo suteikti neatlygintinai naudotis referendumo komisijoms tinkamas patalpas bei įrengimus referendumui rengti ir vykdyti.

### **31 straipsnis. Referendumo komisijų narių darbo apmokėjimas**

1. Referendumo komisijų pirmininkai ir nariai už darbą referendumo komisijoje gauna atlyginimą pagal Vyriausiosios rinkimų komisijos pateiktus ir Vyriausybės patvirtintus tarifus.

2. Referendumo komisijų pirmininkų, jų pavaduotojų ir narių skatinimo tvarką Vyriausiosios rinkimų komisijos teikimu tvirtina Vyriausybė.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

### **32 straipsnis. Referendumo komisijų sudėties keitimas**

1. Referendumo komisijos pirmininką ar narį iš pareigų komisijoje gali atleisti šios komisijos sudėtį patvirtinusi referendumo komisija arba Vyriausioji rinkimų komisija.

2. Vyriausioji rinkimų komisija ar miesto, rajono referendumo komisija gali svarstyti tik motyvuotą partijos ar koalicijos siūlymą atšaukti jos pačios pasiūlytą referendumo komisijos narį.

3. Prireikus naujas referendumo komisijos pirmininkas ar narys gali būti skiriamas šio Įstatymo nustatyta tvarka ir praėjus 21 straipsnio 1 dalyje bei 24 straipsnio 5 dalyje nustatytiems terminams.

## **KETVIRTASIS SKIRSNIS RINKĖJŲ SĄRAŠAI IR REFERENDUMO DOKUMENTAI**

### **33 straipsnis. Piliečių, turinčių teisę dalyvauti referendume, sąrašai**

1. Piliečių, turinčių teisę balsuoti referendume, sąrašai yra vadinami rinkėjų sąrašais.

Referendumui organizuoti ir vykdyti sudaromi šie rinkėjų sąrašai:

- 1) Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašas;
- 2) miestų, rajonų rinkėjų sąrašai;
- 3) referendumo apylinkių rinkėjų sąrašai.

2. Rinkėjų sąrašai sudaromi išankstiniai ir galutiniai. Šie sąrašai gali būti naudojami tik referendumui organizuoti ir vykdyti.

3. Rinkėjų sąrašų sudarymo tvarka turi būti tokia, kad kiekvienas rinkimų teisę turintis pilietis būtų į juos įrašytas. Niekas negali būti įrašytas į rinkėjų sąrašą kelis kartus.

4. Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašas ir miestų, rajonų rinkėjų sąrašai, kuriuos sudaro ir tvarko gyventojų registro tvarkytojas, sudaromi elektroninės informacijos laikmenose.

5. Šio straipsnio 4 dalyje nurodytų sąrašų sudarymo tvarką, formą, sudarymo būdą ir jų naudojimo tvarką nustato Vyriausioji rinkimų komisija.

### **34 straipsnis. Piliečių įrašymo į Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašą bendra tvarka**

1. Į Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašą įrašomi visi rinkimų teisę turintys piliečiai pagal pilietybę patvirtinančio dokumento (paso arba asmens tapatybės kortelės) duomenis ir Lietuvos Respublikos gyventojų registrą.

2. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, išduodančios Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinančius dokumentus, tvarkančios piliečių gyvenamosios vietos deklaravimo duomenis, registruojančios piliečių mirtį ir pilietybės netekimą, taip pat yra atsakingos, kad Lietuvos Respublikos gyventojų registras laiku ir tinkamai būtų keičiamas ir tikslinamas. Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų registro duomenis sudaryti sąrašai yra išankstiniai.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-398](#), 2005-11-17, *Žin.*, 2005, Nr. 143-5172 (2005-12-08), i. k. 1051010ISTA000X-398

3. Rinkėjų sąrašų sudarymą, tikslinimą ir tvarkymą organizuoja Vyriausioji rinkimų komisija, remdamasi valstybės, savivaldybių institucijų ir miestų, rajonų referendumo komisijų teikiama informacija.

4. Iš Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašo turi būti išbraukiamas:

- 1) miręs pilietis;
- 2) asmuo, netekęs Lietuvos Respublikos pilietybės;
- 3) pilietis, kuriam įsiteisėjo teismo sprendimas pripažinti jį neveiksnium.

5. Likus ne daugiau kaip 7 dienoms iki balsavimo referendume dienos, išankstiniai rinkėjų sąrašai su juose padarytais ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka pripažintais pakeitimais patvirtinami kaip galutiniai rinkėjų sąrašai. Galutiniai rinkėjų sąrašai gali būti keičiami tik Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimu.

### **35 straipsnis. Miesto, rajono rinkėjų sąrašai**

Miesto, rajono rinkėjų sąrašą elektroninėse informacijos laikmenose pagal Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašą ir jame nurodytą piliečio gyvenamąją vietą (paskutinę žinomą piliečio gyvenamąją vietą) sudaro Vyriausioji rinkimų komisija ir ne vėliau kaip likus 29 dienoms iki balsavimo referendume dienos perduoda miesto, rajono referendumo komisijai. Kartu sudaromi užsienyje gyvenančių rinkėjų sąrašai ir perduodami Lietuvos Respublikos diplomatinėms atstovybėms ir konsulinėms įstaigoms. Taip pat sudaromi piliečių, kurių gyvenamosios vietos tikslus adresus nežinomas, sąrašai.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

### **36 straipsnis. Referendumo apylinkės rinkėjų sąrašai**

1. Referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą pagal miesto, rajono rinkėjų sąrašą ir jame nurodytą piliečio gyvenamąją vietą sudaro miesto, rajono referendumo komisija ir ne vėliau kaip likus 26 dienoms iki balsavimo referendume dienos perduoda apylinkės referendumo komisijai.

Taip pat sudaromas piliečių, kurių gyvenamoji vieta nėra tiksliai žinoma, sąrašas.

2. Piliečiai (laivų įgulų nariai ir keleiviai), kurie balsavimo paštu laikotarpiu ir balsavimo referendume dieną negali sugrįžti į Lietuvą, Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka įrašomi į referendumo apylinkės, kurios teritorijoje yra laivo registravimo uostas ar laivo savininko administracija, rinkėjų sąrašą.

### **37 straipsnis. Rinkėjų sąrašų paskelbimas ir susipažinimas su rinkėjų sąrašais**

Likus ne mažiau kaip 25 dienoms iki balsavimo referendume dienos, apylinkės referendumo komisija, Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybė ar konsulinė įstaiga sudaro sąlygas piliečiams susipažinti su rinkėjų sąrašu. Prie įėjimo į referendumo komisijos patalpas turi būti nurodytas komisijos narių budėjimo laikas, taip pat paskelbti telefonai, kuriais piliečiai gali pasitikslinti, ar jie yra įrašyti į rinkėjų sąrašą. Pasibaigus šiame Įstatyme nustatytam laikotarpiui rinkėjo pažymėjimams įteikti, apylinkės referendumo komisijos budėjimo laikas, jos telefonai taip pat turi būti paskelbti daugiabučių namų laiptinėse. Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje prie įėjimo į referendumo komisijos patalpas turi būti nurodytas laikas ir vieta šiai piliečių teisei įgyvendinti.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

### **38 straipsnis. Rinkėjo pažymėjimas**

1. Rinkėjo pažymėjimas yra referendumo komisijos išduotas dokumentas, kuriame nurodoma, kurios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašė yra įrašytas pilietis. Referendumo komisijos pirmininko pasirašytus rinkėjo pažymėjimus įteikia referendumo komisijos. Savo rinkėjo pažymėjimą gali išsispausdinti ir pats pilietis ar jo prašymu kitas asmuo pagal Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašo duomenis, gautus elektroninėmis ryšio priemonėmis Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka. Šiuo atveju rinkėjo pažymėjimą pasirašo pats pilietis, išskyrus atvejus, kai dėl fizinių trūkumų pilietis pats pasirašyti negali ir pažymėjimą pasirašo kitas piliečio pasirinktas asmuo, nurodydamas savo vardą, pavardę ir asmens kodą. Be šio pažymėjimo (dublikato) balsuoti, išskyrus balsavimą laivuose, negalima.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

2. Rinkėjo pažymėjime nurodoma:

- 1) piliečio vardas ir pavardė;
- 2) piliečio gimimo data (metai, mėnuo, diena);
- 3) piliečio adresas;

4) miesto, rajono, kuriame balsuoja pilietis, pavadinimas ir miestui, rajonui referendume suteiktas numeris;

5) referendumo apylinkės, į kurios rinkėjų sąrašą įrašytas pilietis, pavadinimas, numeris ir balsavimo patalpos adresas;

6) piliečio eilės numeris referendumo apylinkės rinkėjų sąrašė;

7) balsavimo referendume data, balsavimo referendumo apylinkės balsavimo patalpoje laikas, taip pat kad šis pažymėjimas yra būtinas balsuojant, kita piliečiui reikšminga informacija.

*Straipsnio punkto pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

3. Jeigu pilietis prašo išduoti rinkėjo pažymėjimo dublikatą vietoj pamesto ar negauto rinkėjo pažymėjimo, dublikatą Vyriausioji rinkimų komisija, miesto, rajono referendumo komisija turi nedelsdamos išduoti, kai tik yra nustatomi piliečio duomenys, kurie turi būti įrašomi į rinkėjo pažymėjimą.

### **39 straipsnis. Rinkėjo pažymėjimo įteikimas**

1. Rinkėjo pažymėjimų įteikimą piliečiams organizuoja apylinkės referendumo komisija.

Rinkėjo pažymėjimų įteikimo piliečiams, esantiems sveikatos priežiūros (išskyrus ambulatorines), socialinės rūpybos ir globos įstaigose, kariniuose vienetuose, areštinėse, tardymo izoliatoriuose (sulaikymo namuose) ir bausmių vykdymo įstaigose, taip pat išvykusiems į užsienio valstybes, tvarka nustatyta šio Įstatymo 55, 57, 58, 59, 60 straipsniuose.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

2. Apie rinkėjo pažymėjimo įteikimą pažymima referendumo apylinkės išankstiniame rinkėjų sąraše. Rinkėjo pažymėjimas įteikiamas arba piliečiui asmeniškai, arba kitam kartu su juo gyvenančiam asmeniui, arba piliečio kaimynui, kuris jį pažįsta ir įsipareigoja perduoti jam rinkėjo pažymėjimą. Rinkėjo pažymėjimai piliečiams turi būti įteikti ne vėliau kaip likus 20 dienų iki balsavimo referendume dienos.

3. Pilietis, kuris laiku negavo rinkėjo pažymėjimo arba kuriam buvo išduotas rinkėjo pažymėjimas su netikslumais, privalo nedelsdamas pranešti apie tai apylinkės referendumo komisijai, kurios aptarnaujamoje teritorijoje gyvena, ir pateikti referendumo komisijai savo pasą ar kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. Jeigu pilietis yra įrašytas į šios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą, apylinkės referendumo komisija turi piliečiui išrašyti naują rinkėjo pažymėjimą ir nedelsdama jį išduoti. Jeigu pilietis neįrašytas į šios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą, bet piliečio gyvenamosios vietos adresas pagal gyventojų registro duomenis yra priskirtas šiai referendumo apylinkės teritorijai arba pilietis pateikia kitus įrodymus, kad jis gyvena šios referendumo apylinkės teritorijoje, apylinkės referendumo komisija pateikia piliečiui užpildyti Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytos formos prašymą įrašyti pilietį į šios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą (arba šį prašymą užpildo pats apylinkės referendumo komisijos narys) ir apie tai nedelsdama praneša miesto, rajono referendumo komisijai, kuri turi pasirūpinti, kad pagal šį prašymą pilietis būtų įrašytas į tos referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą. Rinkėjo pažymėjimas išrašomas ir įteikiamas piliečiui po to, kai yra patikslinti rinkėjų sąrašai.

4. Miesto, rajono referendumo komisija Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka gali išrašyti rinkėjo pažymėjimą kito miesto, rajono rinkėjų sąraše įrašytam piliečiui, jeigu šis negali parvykti į nuolatinę gyvenamąją vietą pasiimti ar kitaip gauti rinkėjo pažymėjimo. Pilietis to turi prašyti raštu ir pateikti piliečio pasą arba asmens tapatybės kortelę.

#### **40 straipsnis. Rinkėjų sąrašų patikslinimas iki galutinių sąrašų sudarymo**

1. Išankstiniai rinkėjų sąrašai tikslinami perkeltiant pilietį iš vieno apylinkės, miesto, rajono rinkėjų sąrašo į kitą, išbraukiant ar įrašant pilietį į Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašą.

2. Pilietis perkeliamas iš vieno rinkėjų sąrašo į kitą, jeigu paaiškėja, kad išankstiniame sąraše buvo klaidingai nurodytas jo gyvenamosios vietos adresas arba jis pasikeitė po sąrašo sudarymo.

3. Piliečio perkėlimą iš vienos referendumo apylinkės rinkėjų sąrašo į kitos referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą tame pačiame mieste, rajone tvarko miesto, rajono referendumo komisija ir apie referendumo apylinkių rinkėjų sąrašuose padarytus pakeitimus praneša Vyriausiajai rinkimų komisijai. Piliečio perkėlimą iš vieno miesto, rajono rinkėjų sąrašo į kito miesto, rajono rinkėjų sąrašą tvarko Vyriausioji rinkimų komisija miesto, rajono referendumo komisijos teikimu ir apie padarytus pakeitimus praneša miestų, rajonų referendumo komisijoms. Pilietį įrašyti arba išbraukti iš Lietuvos Respublikos rinkėjų sąrašo gali tik Vyriausioji rinkimų komisija šio Įstatymo 34 straipsnyje nustatytais atvejais.

#### **41 straipsnis. Užsienyje esančių piliečių įrašymas į rinkėjų sąrašus**

1. Kitose valstybėse esantys Lietuvos Respublikos piliečiai įrašomi į Vilniaus miesto rinkėjų sąrašus.

2. Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybė ar konsulinė įstaiga, likus ne mažiau kaip 15 dienų iki balsavimo referendume dienos, perduoda Vyriausiajai rinkimų komisijai Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje sudarytą rinkėjų sąrašą ir duomenis apie jo patikslinimą. Į šį sąrašą gali būti papildomai įrašomi piliečiai, kurie balsavimo paštu laikotarpiu ir balsavimo referendume dieną negali sugrįžti į Lietuvą ir balsuoja Lietuvos

Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

#### **42 straipsnis. Piliečių, esančių kariniuose vienetuose, laivuose, areštinėse, tardymo izoliatoriuose (sulaikymo namuose) ir bausmių vykdymo įstaigose, įrašymas į rinkėjų sąrašus**

1. Piliečiai, atliekantys privalomąją karo tarnybą, įrašomi į referendumo apylinkės, kurios teritorijoje jie nuolat gyveno, kol buvo pašaukti atlikti privalomąją karo tarnybą, rinkėjų sąrašą. Piliečiai, atliekantys tikrąją karo tarnybą, valstybės tarnybą ar dirbantys pagal darbo sutartis tarptautinėse karinėse operacijose užsienyje, įrašomi į referendumo apylinkės, kurios teritorijoje jie deklaravo gyvenamąją vietą, rinkėjų sąrašus.

2. Laivuose esantys piliečiai, kurie balsavimo iš anksto dienomis ir rinkimų dieną negali sugrįžti į Lietuvą, įrašomi į referendumo apylinkės, į kurios rinkėjų sąrašą yra įrašyta laivo įgula, papildomą rinkėjų sąrašą.

3. Piliečiai, esantys areštinėse, tardymo izoliatoriuose (sulaikymo namuose) ar bausmių vykdymo įstaigose, įrašomi į referendumo apylinkės, kurios teritorijoje jie yra deklaravę gyvenamąją vietą, rinkėjų sąrašus. Jei toks asmuo nėra deklaravęs gyvenamosios vietos ir raštu prašo, jis įrašomas į referendumo apylinkės, kurios teritorijoje yra jo bausmės vykdymo įstaiga, areštinė ar tardymo izoliatorius (sulaikymo namai), rinkėjų sąrašą. Asmuo, deklaravęs gyvenamąją vietą, kol pateko į areštinę, tardymo izoliatorių (sulaikymo namus) ar bausmės vykdymo įstaigą, negali būti įrašomas į referendumo apylinkės, kurios teritorijoje yra jo bausmės vykdymo įstaiga, areštinė ar tardymo izoliatorius (sulaikymo namai), rinkėjų sąrašą.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

#### **43 straipsnis. Rinkėjų sąrašų tikslinimas sudarius galutinius rinkėjų sąrašus, taip pat balsavimo referendume dieną**

Jeigu į apylinkės referendumo komisiją po galutinio rinkėjų sąrašų patvirtinimo, bet ne vėliau kaip iki balsavimo referendume dienos 18 valandos (jeigu referendumas vyksta ne vieną dieną – iki balsavimo referendume paskutinės dienos 18 valandos), kreipiasi neįrašytas į šios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą pilietis, kuris raštu patvirtina, kad nėra balsavęs paštu ar kitoje referendumo apylinkėje, ir pateikia piliečio pasą su jame įrašytu gyvenamosios vietos adresu arba pasą ar asmens tapatybės kortelę ir dokumentą apie deklaruotą gyvenamąją vietą (gyvenamoji vieta turi būti priskirta šios referendumo apylinkės teritorijai arba pilietis turi pateikti kitus įrodymus, kad jis yra apsistojęs šiai referendumo apylinkėi priskirtu adresu), apylinkės referendumo komisija įrašo pilietį į papildomą referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą ir leidžia jam balsuoti Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka, o šio piliečio vardą, pavardę, asmens kodą, jo paso arba asmens tapatybės kortelės numerį ir adresą tuoj pat praneša miesto, rajono referendumo komisijai. Miesto, rajono referendumo komisija patikrina, ar pilietis yra įrašytas į miesto, rajono rinkėjų sąrašą, ir imasi priemonių garantuoti, kad pilietis negalėtų du kartus balsuoti arba kad jo užpildyti biuleteniai būtų skaičiuojami tik vieną kartą. Jeigu pilietis yra balsavęs du kartus, skaičiuojamas tik tas balsas, kuris pateko į referendumo apylinkės balsadėžę. Kitas šio piliečio balsas, gautas paštu arba balsavus pagal papildomą apylinkės rinkėjų sąrašą, neskaičiuojamas.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

#### **44 straipsnis. Skundai dėl rinkėjų sąrašų**

1. Pilietis arba partijos atstovas skundus dėl rinkėjų sąrašė padarytų klaidų, dėl kurių jis šio Įstatymo nustatyta tvarka nėra įrašytas į rinkėjų sąrašą arba yra įrašytas į kelis rinkėjų sąrašus, gali pateikti apylinkės referendumo komisijai likus ne mažiau kaip 7 dienoms iki balsavimo referendume dienos. Apylinkės referendumo komisija skundą privalo išnagrinėti ir sprendimą priimti tuoj pat arba ne vėliau kaip per 2 dienas nuo jo gavimo, jeigu iki balsavimo referendume



dienos liko daugiau kaip 10 dienų.

2. Apylinkės referendumo komisijos sprendimas per 3 dienas gali būti apskųstas atitinkamos apygardos administraciniam teismui, o šis skundą išnagrinėja per 2 dienas. Teismo sprendimas įsiteisėja nuo paskelbimo ir yra galutinis.

3. Praleidus nustatytus terminus pastaboms ir skundams pateikti, pastabos ir skundai nenagrinėjami.

4. Apie gautus skundus ir pagal teismo sprendimus rinkėjų sąrašuose padarytus pataisymus apylinkių referendumo komisijos praneša miesto, rajono referendumo komisijai, o ši – Vyriausiajai rinkimų komisijai per kiek įmanoma trumpesnį laiką, bet ne vėliau kaip per 12 valandų.

#### **45 straipsnis. Referendumo dokumentų pavyzdžių nustatymas**

Rinkėjų pažymėjimų, referendumo biuletenių, vidinių ir išorinių vokų balsavimui paštu, kitų referendume naudojamų oficialių vokų, paketų, dokumentų, antspaudų pavyzdžius bei formas, taip pat jų užpildymo pavyzdžius nustato Vyriausioji rinkimų komisija.

#### **46 straipsnis. Referendumo biuleteniai**

1. Referendumo biuletenyje įrašomas kreipimosi į pilietį tekstas ir atsakymo variantai: „Taip“ ir „Ne“ arba „Už“ ir „Prieš“.

2. Jei vienu metu vykdomi du ar keli referendumai, kiekvieno jų biuleteniai turi būti skirtingos spalvos.

3. Referendumo biuletenio formą bei jo užpildymo pavyzdį nustato Vyriausioji rinkimų komisija.

#### **47 straipsnis. Referendumo biuletenių pristatymas**

1. Referendumo biuleteniai ir vokai referendumo apylinkėms ir pašto skyriams pristatomi likus ne mažiau kaip 7 dienoms iki balsavimo referendume dienos.

2. Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose referendumo biuleteniai ir vokai balsavimui paštu, laivuose – biuletenių tekstas turi būti laisvai prieinami piliečiams likus ne mažiau kaip 10 dienų iki balsavimo referendume dienos.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

3. Vyriausioji rinkimų komisija atsako už referendumo biuletenių ir vokų balsavimui paštu išleidimą ir pristatymą nepažeidžiant nurodytų terminų.

#### **48 straipsnis. Balsavimo patalpų parengimas**

1. Referendumo apylinkės balsavimo patalpa turi būti visiškai parengta referendumui ne vėliau kaip likus 12 valandų iki balsavimo pradžios. Iki šio laiko referendumo komisija turi būti suskaičiavusi visus iš miesto, rajono referendumo komisijos gautus biuletenius ir surašiusi jų priėmimo aktą. Referendumo apylinkės balsavimo patalpoje turi būti balsadėžė, slaptos balsavimo kabina (kabinos), kurioje pilietis galėtų slapta užpildyti referendumo biuletenį. Balsavimo patalpoje gali būti iškabinta Vyriausiosios rinkimų komisijos išleista referendumo agitacijos ar piliečių informavimo medžiaga. Šio Įstatymo tekstas turi būti prieinamas kiekvienoje referendumo apylinkėje. Iš balsavimo patalpos, perėjimo į ją patalpų (koridorių) ir 50 metrų atstumu aplink pastatą, kuriame yra balsavimo patalpa, turi būti pašalinta referendumo agitacijos medžiaga, išskyrus tą, kurią išleido Vyriausioji rinkimų komisija. Taip pat turi būti paruoštos darbo vietos referendumo komisijos nariams ir referendumo stebėtojams. Parengta balsavimo patalpa uždaroma, užantspauduojama, perduodama saugoti policijai ir apie tai apylinkės referendumo komisijos pirmininkas praneša miesto, rajono referendumo komisijai.

2. Kitus balsavimo patalpos įrengimo reikalavimus nustato Vyriausioji rinkimų komisija.

3. Apylinkės referendumo komisijos pirmininkas atsako, kad balsavimo patalpa būtų parengta laiku ir tinkamai. Jeigu savivaldybės administracija nepaskiria tinkamų patalpų balsavimo patalpai įrengti arba nepasirūpina balsavimui būtinu inventoriu, apylinkės referendumo komisijos

pirmininkas privalo apie tai nedelsdamas pranešti miesto, rajono komisijai ir imtis priemonių tinkamai balsavimo patalpai surasti ir tinkamam inventoriui įsigyti, kaip yra nustatyta šio Įstatymo 77 straipsnyje.

#### **49 straipsnis. Referendumo stebėtojai**

1. Grupės, partijos turi teisę skirti ne daugiau kaip po du referendumo stebėtojus kiekvienoje referendumo apylinkėje. Referendumo stebėtojas yra asmuo, turintis Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytos formos pažymėjimą. Jis turi teisę stebėti referendumą miesto, rajono arba apylinkės, kuri nurodyta jo pažymėjime, teritorijoje. Referendumo stebėtojo pažymėjimą išduoda:

1) Vyriausioji rinkimų komisija – stebėti referendumą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje ir Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose arba tik konkrečiuose miestuose ir rajonuose užsienio reikalų ministro, Respublikos Prezidento patarėjo teikimu, užsienio valstybėms arba tarptautinėms institucijoms atstovaujančių asmenų prašymu, taip pat ir savo nuožiūra;

2) miesto, rajono referendumo komisija – stebėti referendumą šio miesto, rajono vienoje arba keliose referendumo apylinkėse vyresniems kaip 18 metų piliečiams grupės teikimu arba partijos vietos skyriaus prašymu (teikime turi būti nurodyta asmens pavardė, vardas, asmens kodas, referendumo apylinkės (apylinkių) pavadinimas).

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

2. Stebėtojo pažymėjimus referendumo komisijos vardu išduoda jos pirmininkas arba kitas komisijos narys komisijos pirmininko pavedimu. Negalima atsisakyti išduoti stebėtojo pažymėjimą arba vilkinti jo išdavimą, jeigu asmuo, kuriam jis turėtų būti išduotas, atitinka šio Įstatymo reikalavimus. Apie visus atsisakymus išduoti stebėtojo pažymėjimą turi būti pranešta artimiausiame komisijos posėdyje ir atitinkamam atstovui referendumui.

3. Referendumo stebėtojas turi teisę reikalauti, kad referendumo komisijos pirmininkas ir nariai, taip pat balsavimo patalpoje esantys asmenys laikytųsi šio ir kitų Lietuvos Respublikos įstatymų. Referendumo komisijos turi pasirūpinti, kad referendumo stebėtojai referendumo apylinkės balsavimo patalpose būtų sudarytos tinkamos sąlygos stebėti, kaip laikomasi šio Įstatymo. Jeigu stebėtojas pats pažeidžia šį arba kitus įstatymus, jo stebėtojo pažymėjimas gali būti anuluotas miesto, rajono referendumo komisijos pirmininko sprendimu. Apie sprendimą turi būti nedelsiant pranešta referendumo komisijos nariams, Vyriausiajai rinkimų komisijai ir atitinkamam atstovui referendumui.

### **PENKTASIS SKIRSNIS BALSAVIMAS**

#### **50 straipsnis. Balsavimo laikas ir vieta**

1. Balsavimas referendumo dieną vyksta nuo 7 iki 20 valandos referendumo komisijos nurodytoje patalpoje. Seimo nutarime dėl referendumo paskelbimo gali būti nustatytas ir kitoks balsavimo laikas. Seimas atskiru nutarimu gali nustatyti, kad referendumas vyksta ne vieną dieną.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

2. Pilietis balsuoja tik toje referendumo apylinkėje, į kurios rinkėjų sąrašus jis yra įrašytas, jei kitaip nenustato šis Įstatymas.

3. Paštu gautas piliečio balsas galioja tik toje referendumo apylinkėje, į kurios rinkėjų sąrašus pilietis yra įrašytas.

#### **51 straipsnis. Balsavimo pradžia**

Referendumo dieną balsavimo patalpa atidaroma, kai joje yra susirinkę ne mažiau kaip 3/5 apylinkės referendumo komisijos narių. Tada referendumo komisijos pirmininkas su komisijos

nariais patikrina, ar balsadėžė yra tuščia, ir ją užantspauduoja. Įsitikinęs, kad balsavimo patalpa įrengta nepažeidus nustatytų reikalavimų, apylinkės referendumo komisijos pirmininkas įrašo visą apylinkės gautų biuletenių skaičių į balsų skaičiavimo protokolą, antspauduoja referendumo biuletenius, išdalyja referendumo biuletenius ir sąrašus komisijos nariams, įrašo kiekvienam komisijos nariui išdalytų referendumo biuletenių skaičių į referendumo apylinkės balsų skaičiavimo protokolą ir atidaro balsavimo patalpą tuo skelbdamas referendumo pradžią.

2. Tuo atveju, jei referendumas vyksta daugiau nei vieną dieną, kiekvienos referendumo dienos pabaigoje, išskyrus balsavimo referendume paskutinę dieną, balsadėžės plyšys užklijuojamas ir užantspauduojamas, taip pat Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka surenkami ir užantspauduojami nepanaudoti ir sugadinti referendumo biuleteniai ir balsavimo patalpa perduodama saugoti policijai. Patalpą saugoti taip pat gali ir to norintys referendumo komisijos nariai ir stebėtojai. Antrąją ir paskesnėmis dienomis balsavimo patalpa atidaroma, kai joje yra susirinkę ne mažiau kaip 3/5 apylinkės referendumo komisijos narių ir referendumo komisijos pirmininkas su komisijos nariais patikrina apylinkės referendumo balsadėžę: ar nepažeisti antspaudai ir ar nėra kitų požymių, liudijančių, kad ji galėjo būti atidaryta ar kitaip būtų buvę įmanoma iš jos išimti referendumo biuletenius, taip pat patikrinami kiti antspaudai.

*Papildyta straipsnio dalimi:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

## **52 straipsnis. Piliečio asmens tapatybės nustatymas**

1. Prie įėjimo į balsavimo patalpą pilietis pateikia apylinkės referendumo komisijos nariui rinkėjo pažymėjimą, pasą ar asmens tapatybės kortelę, patvirtinančią jo asmenybę bei pilietybę. Komisijos narys, nustatęs, kad pilietis atvyko į tą referendumo apylinkę, į kurios rinkėjų sąrašus jis yra įrašytas, įteikia piliečiui referendumo apylinkės antspaudu antspauduotą atvykimo lapelį, kuriame yra nurodyta, kelintas pilietis atvyko balsuoti, ir parodo, į kurį komisijos narį kreiptis referendumo biuletenio. Vienam piliečiui išduoti kelis atvykimo lapelius arba išduoti kitam piliečiui skirtą lapelį yra draudžiama. Jeigu pilietis, atvykęs į balsavimo patalpą, neturi reikalingų dokumentų arba neaišku, ar jis yra įrašytas į šios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą, komisijos narys jam atvykimo lapelio neišduoda, bet įteikia svečio lapelį ir pasiunčia jį pas komisijos pirmininką ar jo pavaduotoją išsiaiškinti dėl balsavimo.

2. Komisijos narys, kuriam pavesta išduoti referendumo biuletenius, iš pateiktų dokumentų nustatęs, kad atvykęs balsuoti asmuo tikrai yra į rinkėjų sąrašą įrašytas pilietis, arba jeigu referendumo komisijos pirmininkui raštu tai paliudija du į tos referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą įrašyti piliečiai, rinkėjų sąraše suranda pavardę, paėmą iš asmens rinkėjo pažymėjimą ir atvykimo lapelį. Kai pilietis ir referendumo biuletenius išduodantis komisijos narys pasirašo referendumo apylinkės rinkėjų sąraše, piliečiui išduodamas referendumo biuletenis. Rinkėjo pažymėjimas ir atvykimo lapelis piliečiui negrąžinami. Balsuojant paštu rinkėjo pažymėjime pažymima, kad biuletenis išduotas, ir rinkėjo pažymėjimas grąžinamas piliečiui.

3. Išduoti piliečiui kito piliečio referendumo biuletenį draudžiama. Komisijos narys, pažeidęs šį reikalavimą, atsako pagal Lietuvos Respublikos įstatymus.

## **53 straipsnis. Balsavimo tvarka**

1. Gavęs referendumo biuletenį, pilietis eina į balsavimo kabiną ir joje pats biuletenį užpildo. Pildyti biuletenius ne balsavimo kabinoje draudžiama. Į balsavimo kabiną pilietis gali įeiti ir būti tik vienas, išskyrus šio straipsnio 6 dalyje numatytą atvejį.

2. Referendumo biuletenyje pilietis pagal nurodytą užpildymo pavyzdį pažymi vieną iš biuletenyje įrašytų atsakymų.

3. Jei vienu metu vykdomi du ar keli referendumai, pilietis gauna ir užpildo kiekvienam jų atskirus biuletenius.

4. Užpildytą referendumo biuletenį pilietis pats įmeta į balsadėžę.

5. Jei pilietis prašo, sugadintas referendumo biuletenis pakeičiamas nauju. Sugadintą biuletenį referendumo komisijos narys perbraukia parkeriu (šratinuku) ir ant jo pasirašo. Sugadinti biuleteniai laikomi atskirai.

6. Pilietis, dėl fizinių trūkumų negalįs pats užpildyti referendumo biuletenio ar įmesti jo į balsadėžę, gali nurodyti kitą asmenį, kuris už jį užpildytą referendumo biuletenį balsavimo kabinoje ar įmestų jį į balsadėžę. Referendumo komisijos pirmininkui ar nariams bei referendumo stebėtojams atlikti šiuos veiksmus už pilietį yra draudžiama.

#### **54 straipsnis. Balsavimas paštu**

1. Balsuoti paštu gali piliečiai, kurie dėl sveikatos būklės ar amžiaus yra sveikatos priežiūros (išskyrus ambulatorines), socialinės rūpybos ar globos įstaigose arba atlieka privalomąją karo tarnybą ir todėl negali atvykti balsuoti į referendumo apylinkę, arba atlieka tikrąją karo tarnybą, valstybės tarnybą ar dirba pagal darbo sutartis tarptautinėse karinėse operacijose užsienyje, arba atlieka arešto ar laisvės atėmimo bausmę, arba yra areštinėse, tardymo izoliatoriuose (sulaikymo namuose). Balsuoti paštu galima specialiai balsavimui sudarytuose paštuose (toliau – specialūs paštai) jų darbo valandomis paskutinį trečiadienį, ketvirtadienį ar penktadienį iki balsavimo referendume dienos. Užsienyje esančiuose kariniuose vienetuose balsuojama paštu Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka krašto apsaugos ministro teikimu. Balsavimo paštu išlaidos apmokamos iš valstybės biudžeto lėšų.

2. Už balsavimo paštu organizavimą atsako pašto vadovas. Už pašto darbo balsuojant paštu priežiūros organizavimą atsako referendumo apylinkės, kurios teritorijoje tas paštas yra, komisijos pirmininkas. Jis kartu su kitų referendumo apylinkių komisijų pirmininkais, kuriems tai pavedė miesto, rajono referendumo komisija, organizuoja, kad referendumo komisijos nariai dalyvautų balsuojant specialiuose paštuose. Už balsavimo paštu užsienyje esančiuose kariniuose vienetuose organizavimą atsako tų karinių vienetų vadai.

3. Referendumo biuleteniams ir vokams išduoti ir priimti balsuojant paštu pašto vadovas miesto, rajono referendumo komisijos pritarimu paskiria pašto darbuotojus, kuriems patikima dirbti su referendumo dokumentais. Jeigu miesto, rajono referendumo komisija pareikalauja, pašto vadovas privalo nušalinti pašto darbuotoją nuo darbo su referendumo dokumentais. Pašto darbuotojams, kurie įgaliojami išduoti ir priimti referendumo dokumentus, miesto, rajono referendumo komisija išduoda nustatytos formos pažymas. Šios pažymos neturintis pašto darbuotojas neturi teisės išduoti ir priimti referendumo dokumentų. Referendumo komisijos narys, referendumo stebėtojas, pateikęs pašto darbuotojui savo pažymėjimą, pilietis, pateikęs rinkėjo pažymėjimą ir asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, turi teisę įrašyti į šią pažymą savo pastabą. Apie ją pašto vadovas nedelsdamas praneša miesto, rajono referendumo komisijai.

4. Šio Įstatymo 57, 58, 59, 60 straipsniuose nurodytose vietose turi būti patalpa (vieta), kur pilietis galėtų netrukdomas ir slapta užpildyti referendumo biuletenį ir įdėti jį į balsavimo voką. Šiais atvejais balsavimą gali stebėti referendumo stebėtojai, turintys referendumo stebėtojo pažymėjimą stebėti referendumą bet kurioje referendumo apylinkėje.

5. Pašto darbuotojas referendumo dokumentus piliečiui išduoda Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka. Kartu su referendumo biuleteniu piliečiui išduodami balsavimo paštu vokai. Išorinį balsavimo paštu voką pašto darbuotojas adresuoja tai apylinkės referendumo komisijai, kuri nurodyta asmens rinkėjo pažymėjime.

6. Pilietis balsuoja asmeniškai ir slapta:

- 1) užpildo referendumo biuletenį;
- 2) užpildytą referendumo biuletenį įdeda į vidinį balsavimo paštu voką;
- 3) užklijuoja vidinį balsavimo paštu voką;
- 4) vidinį balsavimo paštu voką kartu su rinkėjo pažymėjimu įdeda į išorinį balsavimo paštu voką;
- 5) užklijuoja išorinį balsavimo paštu voką.

7. Šio straipsnio 6 ir 8 dalyse nurodytus veiksmus pilietis atlieka pats. Jeigu pilietis dėl fizinių trūkumų šių veiksmų pats atlikti negali, jo prašymu juos atlieka piliečio pasirinktas asmuo. Šis asmuo referendumo biuletenį privalo užpildyti piliečio akivaizdoje pagal jo nurodymą ir išsaugoti balsavimo paslaptį.

8. Užklijuotą išorinį balsavimo paštu voką (su jame esančiu rinkėjo pažymėjimu, vidiniu

balsavimo paštu voku ir ten esančiu referendumo biuleteniu) pilietis įteikia pašto darbuotojui. Šis, gavęs piliečio įteiktą voką, piliečio akivaizdoje jį užklijuoja specialiu ženklu ir išduoda piliečiui šio voko priėmimo kvitą.

9. Pašto darbuotojui draudžiama už pilietį atlikti šio straipsnio 6 ir 8 dalyse nurodytus veiksmus, taip pat priimti iš piliečio neužklijuotą išorinį balsavimo pašto voką. Piliečiams draudžiama išsinešti iš specialaus pašto referendumo biuletenius, balsavimo pašto vokus ar juos perduoti kitiems asmenims.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **55 straipsnis. Balsavimas Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose**

1. Piliečiai, išvykę į užsienio valstybes, turi teisę balsuoti Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ar konsulinėse įstaigose šių darbo valandomis. Balsavimui skiriama ne mažiau kaip 4 valandos per šių įstaigų darbo dieną. Balsavimas baigiamas balsavimo referendume dieną Lietuvos Respublikos laiku.

2. Referendumo dokumentus piliečiams, pranešusiems savo gyvenamosios vietos adresu Lietuvos Respublikos diplomatinei atstovybei ar konsulinei įstaigai, įteikia ar jų pageidavimu paštu išsiunčia ir priima šių įstaigų sudarytos balsavimo komisijos.

3. Piliečiams, atvykusiems balsuoti į Lietuvos Respublikos diplomatinę atstovybę ar konsulinę įstaigą, draudžiama išsinešti referendumo dokumentus ar juos perduoti kitiems asmenims.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **56 straipsnis. Balsavimas laivuose**

1. Piliečiai (laivo įgulos nariai ir keleiviai), esantys laive, jeigu jie ne mažiau kaip prieš 4 dienas iki balsavimo referendume dienos yra išplaukę iš Lietuvos Respublikos uosto ir negrįžę iki balsavimo referendume dienos arba jeigu yra kitų aplinkybių, dėl kurių jie negali balsuoti savo referendumo apylinkėje, paštu, Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje, turi teisę balsuoti laive.

2. Vyriausioji rinkimų komisija susisiekimo ministro teikimu sudaro su Lietuvos valstybės vėliava plaukiojančių laivų, kuriuose yra ne mažiau kaip 5 įgulos nariai piliečiai, organizuojamas balsavimas ir balsavimo metu palaikomas radijo ryšys, sąrašą. Vyriausioji rinkimų komisija susisiekimo ministro teikimu nustato tokį balsavimo kiekviename laive laiką, kad kiekvienam laive esančiam piliečiui būtų sudaryta galimybė balsuoti.

3. Laivuose balsuojantiems piliečiams rinkėjo pažymėjimai neįteikiami.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **57 straipsnis. Balsavimo organizavimas Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir laivuose**

1. Balsavimui referendume organizuoti ir paduotiems balsams suskaičiuoti Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir laivuose sudaromos balsavimo komisijos.

2. Balsavimo komisijos sudaromos iš komisijos pirmininko ir ne mažiau kaip dviejų narių. Balsavimo komisiją Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje sudaro jos vadovas iš Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos darbuotojų arba kitų užsienio valstybėje gyvenančių Lietuvos Respublikos piliečių. Balsavimo komisijų narių rašytinių pasižadėjimų davimo tvarką nustato Vyriausioji rinkimų komisija.

3. Balsavimo komisijas laivuose sudaro laivų kapitonai – Lietuvos Respublikos piliečiai, atsižvelgdami į laivo įgulos – Lietuvos Respublikos piliečių susirinkimo sprendimą.

4. Balsavimo, balsų skaičiavimo ir protokolų pateikimo Vyriausiajai rinkimų komisijai tvarką, taip pat referendumo stebėtojų pažymėjimų įteikimo tvarką nustato Vyriausioji rinkimų



komisija.

5. Vyriausioji rinkimų komisija užsienio reikalų ministro teikimu sudaro Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybių ir konsulinė įstaigų, kuriose vyksta balsavimas, sąrašą ir kiekvienai diplomatinei atstovybei ar konsulinei įstaigai nustato balsavimo jose dienas (ne mažiau kaip 10 dienų).

6. Už balsavimo organizavimą, protokolų ir kitų Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytų referendumo dokumentų pateikimą Vyriausiajai rinkimų komisijai Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose atsako jų vadovai, o laivuose – laivų kapitonai – Lietuvos Respublikos piliečiai.

7. Laivuose, kuriuose organizuoti balsavimą pagal šio Įstatymo reikalavimus nėra sąlygų, balsavimas neorganizuojamas.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **58 straipsnis. Balsavimas sveikatos priežiūros (išskyrus ambulatorines), socialinės rūpybos ir globos įstaigose**

1. Piliečiai, kurie dėl sveikatos būklės ar amžiaus yra sveikatos priežiūros (išskyrus ambulatorines), socialinės rūpybos ar globos įstaigose, turi teisę balsuoti šiose įstaigose.

2. Miesto, rajono referendumo komisija ne vėliau kaip likus 15 dienų iki balsavimo referendume dienos šio straipsnio 1 dalyje nurodytų įstaigų vadovų teikimu sudaro specialių paštų sąrašą ir pašto vadovo teikimu nustato tokį jų darbo laiką, kad balsavimo specialiuose paštuose dienos atitiktų šio Įstatymo 54 straipsnio 1 dalį.

3. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytų įstaigų vadovai sudaro specialiuose paštuose balsuojančių piliečių sąrašus. Specialiame pašte balsuojančių piliečių sąrašė turi būti nurodyta piliečio vardas ir pavardė, asmens kodas, miesto, rajono referendumo komisija (pavadinimas ir numeris), ar pilietis turi rinkėjo pažymėjimą. Specialiame pašte balsuojančių piliečių sąrašą įstaigos vadovas perduoda miesto, rajono referendumo komisijai, iš jos gauna rinkėjų pažymėjimus arba juos išspausdina pagal elektroninio ryšio priemonėmis gautus duomenis ir užtikrina jų įteikimą piliečiams, skiria balsavimui tinkamas patalpas ir atsako, kad piliečiams būtų pranešta apie specialaus pašto darbo vietą ir laiką, taip pat kad piliečiams būtų sudarytos sąlygos į ją atvykti.

4. Piliečiai, neturintys judėjimo sutrikimų, balsuoja šio Įstatymo 54 straipsnio 6 ir 7 dalyse nustatyta tvarka. Pas piliečius, turinčius judėjimo sutrikimų, atvyksta ne mažiau kaip du apylinkės referendumo komisijos nariai, referendumo stebėtojai (jeigu šie pageidauja) ir specialaus pašto darbuotojai.

5. Piliečiai, kurie dėl fizinių trūkumų negali patys atlikti balsavimo veiksmų, gali pavesti juos atlikti kitiems asmenims. Šie asmenys referendumo biuletenį privalo užpildyti piliečio akivaizdoje pagal jo nurodymą ir išsaugoti balsavimo paslaptį.

6. Referendumo komisijos nariams, specialaus pašto darbuotojams ir referendumo stebėtojams draudžiama už pilietį atlikti balsavimo veiksmus, taip pat priimti iš piliečio neužklijuotą išorinį balsavimo pašto voką.

7. Daryti poveikį sveikatos priežiūros (išskyrus ambulatorines), socialinės rūpybos ar globos įstaigoje balsuojančio piliečio apsisprendimui ar skubinti jį balsuoti draudžiama.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **59 straipsnis. Balsavimas kariniuose vienetuose**

1. Piliečiai, atliekantys privalomąją karo tarnybą, turi teisę balsuoti kariniuose vienetuose, kuriuose atlieka tarnybą. Piliečiai, atliekantys tikrąją karo tarnybą, valstybės tarnybą ar dirbantys pagal darbo sutartis tarptautinėse karinėse operacijose užsienyje, turi teisę balsuoti užsienyje esančiuose kariniuose vienetuose, dalyvaujančiuose tose tarptautinėse karinėse operacijose. Balsavimo užsienyje esančiuose kariniuose daliniuose tvarką nustato Vyriausioji rinkimų komisija krašto apsaugos ministro teikimu.

2. Miesto, rajono referendumo komisija ne vėliau kaip likus 15 dienų iki balsavimo

referendume dienos Lietuvos Respublikos teritorijoje esančių karinių vienetų vadų teikimu sudaro specialių paštų sąrašą ir pašto vadovo teikimu nustato tokį jų darbo laiką, kad balsavimo juose dienos atitiktų šio Įstatymo 54 straipsnio 1 dalį.

3. Karinių vienetų vadai sudaro specialiuose paštuose balsuojančių piliečių sąrašus. Specialiame pašte balsuojančių piliečių sąrašė turi būti nurodyta piliečio vardas ir pavardė, asmens kodas, miesto, rajono referendumo komisija (pavadinimas ir numeris), ar pilietis turi rinkėjo pažymėjimą. Specialiame pašte balsuojančių piliečių sąrašą karinio vieneto vadas perduoda miesto, rajono referendumo komisijai, iš jos gauna rinkėjų pažymėjimus arba juos išspausdina pagal elektroninio ryšio priemonėmis gautus duomenis ir užtikrina jų įteikimą piliečiams, skiria balsavimui tinkamas patalpas ir atsako, kad piliečiams būtų pranešta apie specialaus pašto darbo vietą ir laiką, taip pat kad piliečiams būtų sudarytos sąlygos į ją atvykti. Jeigu nėra sąlygų sudaryti specialių paštą arba užtikrinti, kad piliečiai galės tinkamai atlikti balsavimo veiksmus, karinių vienetų vadai (išskyrus užsienyje esančių karinių vienetų vadus) sudaro sąlygas piliečiams nuvykti balsuoti į kitą specialių paštą ar parvykti balsavimo referendume dieną į referendumo apylinkę, į kurios rinkėjų sąrašą jie įrašyti.

4. Balsavimui kariniuose vienetuose taikomos šio Įstatymo 54 straipsnio nuostatos.

5. Daryti poveikį kariniame vienete balsuojančio piliečio apsisprendimui ar skubinti jį balsuoti draudžiama.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **60 straipsnis. Balsavimas bausmių vykdymo įstaigose**

1. Piliečiai, atliekantys arešto ar laisvės atėmimo bausmę, turi teisę balsuoti savo bausmės vykdymo įstaigoje.

2. Miesto, rajono referendumo komisija ne vėliau kaip likus 15 dienų iki balsavimo referendume dienos bausmių vykdymo įstaigų vadovų teikimu sudaro specialių paštų sąrašą ir pašto vadovo teikimu nustato tokį jų darbo laiką, kad balsavimo juose dienos atitiktų šio Įstatymo 54 straipsnio 1 dalį.

3. Bausmių vykdymo įstaigų vadovai sudaro specialiuose paštuose balsuojančių piliečių sąrašus. Specialiame pašte balsuojančių piliečių sąrašė turi būti nurodyta piliečio vardas ir pavardė, asmens kodas, miesto, rajono referendumo komisija (pavadinimas ir numeris), ar pilietis turi rinkėjo pažymėjimą. Specialiame pašte balsuojančių piliečių sąrašą bausmių vykdymo įstaigos vadovas perduoda miesto, rajono referendumo komisijai, iš jos gauna rinkėjų pažymėjimus arba juos išspausdina pagal elektroninio ryšio priemonėmis gautus duomenis ir užtikrina jų įteikimą piliečiams prieš balsavimą, skiria balsavimui tinkamas patalpas ir atsako, kad piliečiams būtų pranešta apie specialaus pašto darbo vietą ir laiką, taip pat kad piliečiams būtų sudarytos sąlygos į ją atvykti.

4. Balsavimui bausmių vykdymo įstaigose taikomos šio Įstatymo 54 straipsnio nuostatos.

5. Balsavimui areštinėse, tardymo izoliatoriuose (sulaikymo namuose) taikomos šio straipsnio ir šio Įstatymo 54 straipsnio nuostatos.

6. Daryti poveikį areštinėje, tardymo izoliatoriuje (sulaikymo namuose) ar bausmės vykdymo įstaigoje balsuojančio piliečio apsisprendimui ar skubinti jį balsuoti draudžiama.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

## **60<sup>1</sup> straipsnis. Balsavimas namuose ir balsavimas iš anksto**

1. Balsuoti namuose gali tik šie piliečiai: neįgalieji, dėl ligos laikinai nedarbingi piliečiai, sukakę 70 metų ir vyresni piliečiai, jeigu jie dėl sveikatos būklės patys negali atvykti balsuoti balsavimo referendume dieną į referendumo apylinkę ir jeigu jie pateikė Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytos formos piliečio prašymą balsuoti namuose. Namuose balsuojančių piliečių sąrašus sudarančios ir tikslinančios referendumo komisijos turi teisę duomenis apie neįgalius asmenis gauti iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos ar jos teritorinių skyrių, o duomenis apie laikinai nedarbingus asmenis – iš sveikatos priežiūros įstaigų. Šių duomenų

referendumo komisijos negali skleisti ir juos naudoja tik namuose balsuojančių piliečių sąrašų sudarymo ir tikslinimo tikslais.

2. Balsuoti iš anksto gali piliečiai, kurie balsavimo referendume dieną negali atvykti balsuoti į referendumo apylinkę. Piliečių balsavimą iš anksto organizuoja miesto, rajono referendumo komisija. Balsavimas iš anksto turi vykti nuo 8 iki 20 valandos paskutinį trečiadienį ir ketvirtadienį iki balsavimo referendume dienos iš anksto parengtose ir balsavimui tinkamose patalpose, esančiose pastate, kuriame yra to miesto, rajono savivaldybės mero (administracijos direktoriaus) darbo vieta. Referendumo biuleteniams ir balsavimo vokams išduoti ir priimti balsuojant iš anksto miesto, rajono referendumo komisijos pirmininkas paskiria ne mažiau kaip du miesto, rajono referendumo komisijos ar apylinkių referendumo komisijų narius, kurie negali būti pasiūlyti tos pačios politinės partijos. Balsavimą iš anksto prižiūri miesto, rajono referendumo komisijos pirmininkas ar jo pavedimu miesto, rajono referendumo komisijos narys.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [XI-1229](#), 2010-12-14, *Žin.*, 2010, Nr. 153-7796 (2010-12-28), i. k. 1101010ISTA0XI-1229

3. Piliečių prašymai balsuoti namuose pateikiami apylinkių referendumo komisijoms. Piliečių, gyvenančių konkrečios referendumo apylinkės teritorijoje, prašymai balsuoti namuose pradedami priimti įteikiant jiems rinkėjo pažymėjimus ir baigiami priimti paskutinį trečiadienį iki balsavimo referendume dienos. Piliečių, kurie laikinai apsistojo konkrečios referendumo apylinkės teritorijoje ir nėra įrašyti į šios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą, prašymai balsuoti namuose baigiami priimti paskutinį antradienį iki balsavimo referendume dienos. Pilietis, kuris dėl fizinių trūkumų pats negali užpildyti prašymo balsuoti namuose ar jo įteikti apylinkės referendumo komisijai, gali pavesti šiuos veiksmus už jį atlikti savo šeimos nariui, kaimynui ar asmeniui, kuris juo rūpinasi. Šie piliečio prašymą pasirašo ir nurodo savo vardą, pavardę ir asmens kodą.

4. Į referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą įrašytų namuose balsuojančių piliečių sąrašą paskutinį ketvirtadienį iki balsavimo referendume dienos sudaro ir tvirtina apylinkės referendumo komisija. Piliečių, kurie gyvena ar laikinai apsistojo konkrečios referendumo apylinkės teritorijoje, bet įrašyti į kitos referendumo apylinkės rinkėjų sąrašus ir juos tikslinant į šios referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą nebuvo įrašyti, sąrašą paskutinį trečiadienį iki balsavimo referendume dienos sudaro ir tvirtina miesto, rajono referendumo komisija.

5. Balsavimo paštu vokus ir referendumo biuletenį piliečiams, kurie įrašyti į namuose balsuojančių referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą ir kurie yra šios referendumo apylinkės rinkėjai, paskutinį penktadienį ar šeštadienį iki balsavimo referendume dienos nuo 8 iki 20 valandos į namus pristato ne mažiau kaip du apylinkės referendumo komisijos nariai. Balsavimo paštu vokus ir referendumo biuletenius piliečiams, kurie įrašyti į namuose balsuojančių miesto, rajono rinkėjų sąrašą, bet neįrašyti į referendumo apylinkės, kurios teritorijoje jie laikinai apsistoję, rinkėjų sąrašą, paskutinį ketvirtadienį iki balsavimo referendume dienos į namus pristato ne mažiau kaip du miesto, rajono referendumo komisijos nariai ar jos pirmininko pavedimu ne mažiau kaip du apylinkės referendumo komisijos nariai. Balsavimą namuose ir balsavimą iš anksto gali stebėti referendumo stebėtojai, turintys pažymėjimą stebėti referendumą bet kurioje referendumo apylinkėje. Pasibaigus balsavimui, užklijuoti išoriniai balsavimo paštu vokai perduodami paštui, o šis juos perduoda referendumo apylinkėms kartu su paštu balsavusių piliečių referendumo dokumentais. Piliečių, balsavusių namuose ir iš anksto, sąrašus, nepanaudotus referendumo biuletenius įtraukia į apskaitą ir saugo balsavimą organizavusios referendumo komisijos, o pasibaigus balsavimui referendume, kartu su kitais referendumo dokumentais perduoda atitinkamai miesto, rajono referendumo komisijai ar Vyriausiajai rinkimų komisijai.

6. Konkretų referendumo komisijos narių atvykimo į namus pas piliečius grafiką tvirtina apylinkės ar miesto, rajono referendumo komisijos pirmininkas ne vėliau kaip atitinkamai paskutinį ketvirtadienį ar trečiadienį iki balsavimo referendume dienos 12 valandos. Šis grafikas yra viešas, jo kopija iškabinama apylinkės (miesto, rajono) referendumo komisijos skelbimų lentoje grafiko patvirtinimo dieną. Vykti pas namuose balsuojančius piliečius kartu gali tik skirtingų politinių partijų pasiūlyti referendumo komisijos nariai ir referendumo stebėtojai.

7. Balsavimui namuose ir balsavimui iš anksto taikomos šio Įstatymo 54 straipsnio 6 ir 7

dalių nuostatos.

8. Užklijuotą išorinį balsavimo voką (su jame esančiais rinkėjo pažymėjimu, vidiniu balsavimo voku ir ten esančiu referendumo biuleteniu) pilietis įteikia apylinkės (miesto, rajono) referendumo komisijos nariui. Šis, gavęs piliečio įteiktą voką, išduoda piliečiui šio voko priėmimo kvitą.

9. Daryti poveikį namuose balsuojančio piliečio apsisprendimui ar skubinti jį balsuoti draudžiama. Komisijos nariams ir referendumo stebėtojams draudžiama už pilietį atlikti šio Įstatymo 54 straipsnio 6 ir 7 dalyse nurodytus veiksmus, taip pat priimti iš piliečio neužklijuotą išorinį balsavimo voką. Piliečiams draudžiama išsinešti biuletenius ar juos perduoti kitiems asmenims.

*Papildyta straipsniu:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

### **61 straipsnis. Balsavimo vokų ir referendumo biuletenių apskaita**

1. Balsavimo vokų ir referendumo biuletenių apskaitos tvarką Lietuvos Respublikoje nustato ir šią apskaitą tvarko Vyriausioji rinkimų komisija.

2. Balsavimo paštu vokų ir referendumo biuletenių apskaitą, išdavimą ir priėmimą balsuojant paštu specialiuose paštuose tvarko atitinkamų pašto skyrių vadovai. Apskaitos duomenis pašto vadovas nurodo specialiai tam skirtame žurnale. Balsavimo paštu vokų ir referendumo biuletenių, naudojamų balsuojant užsienyje esančiuose kariniuose vienetuose, apskaitą, išdavimą ir priėmimą tvarko tų karinių vienetų vadai. Jie Vyriausiajai rinkimų komisijai perduoda referendumo dokumentų apskaitos duomenis, nepanaudotus balsavimo paštu vokus, referendumo biuletenius ir balsavimo paštu vokus su piliečių užpildytais referendumo biuleteniais. Gautus balsavimo referendume vokus su piliečių užpildytais referendumo biuleteniais Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip iki balsavimo referendume dienos persiunčia referendumo apylinkės, į kurios rinkėjų sąrašą įrašytas pilietis, komisijai.

3. Likus vienai dienai iki balsavimo referendume dienos, nepanaudotus balsavimo paštu vokus ir referendumo biuletenius pašto vadovas grąžina miesto, rajono referendumo komisijai.

4. Balsavimo paštu vokus su piliečių užpildytais referendumo biuleteniais pašto vadovas ar jo įgaliotas asmuo įteikia apylinkių referendumo komisijoms balsavimo referendume dieną ne vėliau kaip likus 2 valandoms iki balsavimo pabaigos.

5. Piliečių, kurie namuose balsavo paskutinį ketvirtadienį iki balsavimo referendume dienos, išorinius balsavimo vokus, nepanaudotus ir sugadintus referendumo biuletenius miesto, rajono referendumo komisijai perduoda referendumo komisijų nariai, kurie pagal šio Įstatymo 60<sup>1</sup> straipsnio nuostatas vyko pas namuose balsuojančius piliečius. Miesto, rajono referendumo komisija ne vėliau kaip paskutinį penktadienį iki balsavimo referendume dienos išorinius balsavimo vokus perduoda paštui.

6. Piliečių, kurie namuose balsavo paskutinį penktadienį ar šeštadienį iki balsavimo referendume dienos, išoriniai balsavimo vokai, nepanaudoti ir sugadinti referendumo biuleteniai iki tos pačios dienos 21 valandos perduodami apylinkės referendumo komisijos pirmininkui. Apylinkės referendumo komisija, patikrinusi gautus referendumo dokumentus, sprendžia, ar balsavimas namuose atitiko šio Įstatymo reikalavimus.

7. Išoriniai balsavimo vokai saugomi kartu su referendumo biuleteniais.

8. Prieš pradėdant skaičiuoti piliečių balsus, gauti paštu balsavusių piliečių išoriniai balsavimo vokai sudedami kartu su namuose balsavusių piliečių išoriniais balsavimo vokais, sumaišomi ir skaičiuojami pagal šio Įstatymo 64 straipsnį kartu ir ta pačia tvarka kaip ir paštu gauti piliečių balsai.

*Straipsnio pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

### **62 straipsnis. Referendumo biuletenių apskaita referendumo apylinkėse**

1. Uždarius balsavimo patalpą, apylinkės referendumo komisijos pirmininkas, dalyvaujant ne mažiau kaip 3/5 referendumo komisijos narių, užklijuoja ir antspauduoja balsadėžės plyšį.

2. Atskirai iš kiekvieno apylinkės referendumo komisijos nario surenkami nepanaudoti referendumo biuleteniai, viešai suskaičiuojami, jų skaičius įrašomas į balsų skaičiavimo protokolą. Pagal parašus rinkėjų sąraše, rinkėjo pažymėjimus, atvykimo lapelius, piliečių sugadintus ir grąžintus pakeisti naujais biuletenius patikrinama, ar komisijos narys visus biuletenius išdavė teisėtai.

3. Nepanaudotus ir sugadintus referendumo biuletenius referendumo komisija: viešai suskaičiuoja; anuliuoja nukirpdama dešinią viršutinę kampą; sudeda į specialiai tam skirtus vokus ir šiuos vokus antspauduoja. Nepanaudotų ir sugadintų biuletenių skaičius įrašomas į balsų skaičiavimo protokolą.

### **63 straipsnis. Balsų skaičiavimas referendumo apylinkėje ir balsavusių piliečių apskaita**

1. Apylinkės referendumo komisija, dalyvaujant ne mažiau kaip 3/5 jos narių, patikrina apylinkės referendumo balsadėžę: ar nepažeisti antspaudai ir ar nėra kitų požymių, liudijančių, kad ji galėjo būti atidaryta ar kitaip būtų buvę įmanoma iš jos išimti referendumo biuletenius. Ar balsadėžė buvo pažeista, sprendžia komisija dalyvaujant ne mažiau kaip 3/5 komisijos narių. Jeigu komisija priima sprendimą, kad balsadėžė buvo pažeista, apie tai surašomas aktas ir balsai neskaičiuojami.

2. Įsitikinus, kad balsadėžė nebuvo pažeista, dalyvaujant ne mažiau kaip 3/5 komisijos narių ir referendumo stebėtojams, ji atidaroma, visi referendumo biuleteniai sudedami ant stalų, ant kurių negali būti jokių dokumentų bei rašymo priemonių, ir pradedama skaičiuoti balsus.

3. Balsai skaičiuojami taip, kad šią procedūrą, piliečių pažymėtus referendumo biuletenius galėtų stebėti visi balsų skaičiavimo metu dalyvaujantys asmenys. Konkrečią balsų skaičiavimo tvarką nustato Vyriausioji rinkimų komisija.

4. Pagal referendumo apylinkės rinkėjų sąrašus nustatomas referendumo apylinkėje gyvenančių ir rinkimų teisę turinčių piliečių skaičius. Piliečių, kuriems buvo išduoti biuleteniai, skaičius nustatomas pagal piliečių parašus, liudijančius biuletenio gavimą. Balsavusių referendumo apylinkėje piliečių skaičius nustatomas pagal apylinkės referendumo balsadėžėje rastų biuletenių skaičių. Dalyvavusių referendume piliečių skaičius nustatomas pagal apylinkių referendumo balsadėžėse rastų biuletenių ir paštu gautų biuletenių skaičių.

5. Radusi balsadėžėje biuletenių daugiau, negu jų buvo išduota piliečiams, komisija imasi priemonių nustatyti priežastis.

6. Balsų skaičiavimo rezultatai įrašomi į balsų skaičiavimo protokolą.

### **64 straipsnis. Balsavusių pašto vokais piliečių apskaita ir balsų skaičiavimas**

*Pakeistas straipsnio pavadinimas:*

*Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488*

1. Suskaičiavus balsadėžėje rastus referendumo biuletenius, pradedami skaičiuoti paštu ir namuose gauti referendumo biuleteniai:

1) apylinkės referendumo komisijos pirmininkas pateikia neatplėštus visus paštu ir namuose gautus išorinius vokus. Jų skaičius įrašomas į balsų skaičiavimo protokolą;

2) išoriniai vokai atplėšiami po vieną;

3) iš išorinių vokų išimami rinkėjo pažymėjimai ir tikrinami pagal referendumo apylinkės rinkėjų sąrašą, o vidiniai balsavimo vokai antspauduojami referendumo apylinkės antspaudu. Jeigu rinkėjo pažymėjime įrašytas pilietis, kurio nėra referendumo apylinkės rinkėjų sąraše, arba šiame sąraše yra piliečio parašas, liudijantis, kad jis jau balsavo referendumo apylinkėje, arba yra gautas kitas to paties piliečio balsavimo paštu vokas, arba išoriniame voke nėra rinkėjo pažymėjimo, arba išoriniame voke yra įdėtas daugiau kaip vienas vidinis balsavimo vokas, antspaudas nededamas ir laikoma, kad voke esantis referendumo biuletenis negalioja. Šį faktą būtina pažymėti ant vidinio balsavimo voko;

4) referendumo apylinkės rinkėjų sąraše prie piliečio, kurio balsas gautas paštu ar namuose, pavardės daromas specialus įrašas, kad piliečio balsas yra gautas;



5) antspauduotas vidinis balsavimo vokas įmetamas į balsadėžę, įrengtą pagal nustatytus reikalavimus;

6) taip peržiūrėjus visus paštu gautus vokus, balsadėžė atidaroma ir atplėšus antspauduotus vidinius balsavimo vokus skaičiuojami paštu gauti balsai pagal šio Įstatymo 63 straipsnio reikalavimus. Jeigu balsavimo voke yra daugiau kaip vienas referendumo biuletenis, visi voke esantys biuleteniai pripažįstami negaliojančiais.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

2. Jei referendumo apylinkės komisijoje yra tik vienas antspauduotas vidinis vokas, kad nebūtų pažeistas balsavimo slaptumas, jis ne atplėšiamas, o perduodamas šią referendumo komisiją sudariusiai komisijai. Ji balsavimo rezultatus įrašo į savo balsų skaičiavimo protokolą.

## **65 straipsnis. Balsų skaičiavimo referendumo apylinkėje protokolai**

1. Kiekvienoje referendumo apylinkėje surašomas balsų skaičiavimo protokolai. Jame įrašoma:

- 1) piliečių, turinčių rinkimų teisę, skaičius referendumo apylinkėje;
- 2) gautų iš miesto, rajono komisijų biuletenių skaičius;
- 3) kiekvienam komisijos nariui išduotų referendumo biuletenių skaičius, piliečiams išduotų biuletenių skaičius, piliečių parašų skaičius, rinkėjų pažymėjimų skaičius, nepanaudotų biuletenių skaičius;
- 4) nepanaudotų referendumo biuletenių skaičius;
- 5) referendumo apylinkės patalpoje balsavusių piliečių skaičius;
- 6) balsadėžės atidarymo laikas;
- 7) balsadėžėje rastų negaliojančių referendumo biuletenių skaičius;
- 8) balsadėžėje rastų galiojančių referendumo biuletenių skaičius;
- 9) balsadėžėje rastų atsakymų „TAIP“ ir „NE“ arba „UŽ“ ir „PRIEŠ“ dėl referendumui pateikto sprendimo skaičius;
- 10) namuose balsavusių piliečių balsavimo vokų skaičius, paštu gautų balsavimo vokų skaičius, bendras paštu ir namuose gautų balsavimo vokų skaičius, antspauduotų vidinių balsavimo paštu vokų skaičius;

*Straipsnio punkto pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

- 11) paštu gautų negaliojančių referendumo biuletenių skaičius;
- 12) paštu gautų galiojančių referendumo biuletenių skaičius;
- 13) paštu gautų atsakymų „TAIP“ ir „NE“ arba „UŽ“ ir „PRIEŠ“ dėl referendumui pateikto sprendimo skaičius;
- 14) iš viso referendumo apylinkėje dalyvavusių referendume piliečių skaičius;
- 15) iš viso negaliojančių referendumo apylinkėje biuletenių skaičius;
- 16) iš viso atsakymų „TAIP“ ir „NE“ arba „UŽ“ ir „PRIEŠ“ dėl kiekvieno referendumui pateikto sprendimo skaičius.

2. Jeigu balsadėžėje buvo rasta daugiau biuletenių, negu jų buvo išduota piliečiams, apie tai įrašoma balsų skaičiavimo protokole, nurodant skaičių, kiek biuletenių buvo rasta daugiau.

3. Referendumo apylinkės balsų skaičiavimo protokolą pasirašo apylinkės referendumo komisijos pirmininkas ir nariai. Po to protokolą pasirašo stebėtojai. Jų pastabos, komisijos narių nuomonės pridedamos prie protokolo ir yra neatskiriama jo dalis.

4. Grupės nariai, partijos, taip pat jų atstovai ir stebėtojai referendumo apylinkės balsų skaičiavimo protokolą per 24 valandas nuo jo surašymo turi teisę apskusti miesto, rajono referendumo komisijai. Ši skundą turi išnagrinėti per 24 valandas nuo jo gavimo momento.

## **66 straipsnis. Negaliojantys referendumo biuleteniai**

1. Negaliojančiais laikomi biuleteniai:

- 1) nenustatyto pavyzdžio;
  - 2) užantspauduoti ne tos referendumo apylinkės antspaudu ir neantspauduoti;
  - 3) tie, kuriuose pilietis pažymėjo abu atsakymus – ir „TAIP“, ir „NE“ arba ir „UŽ“, ir „PRIEŠ“;
  - 4) tie, kuriuose pilietis nepažymėjo nė vieno atsakymo – nei „TAIP“, nei „NE“ arba nei „UŽ“, nei „PRIEŠ“.
2. Sprendimą dėl referendumo biuletenio pripažinimo negaliojančiu priima apylinkės referendumo komisija.

#### **67 straipsnis. Apylinkės balsų skaičiavimo dokumentų pateikimas miesto, rajono referendumo komisijai**

1. Apylinkės referendumo komisija visus referendumo biuletenius, taip pat negaliojančius ir nepanaudotus visus balsavimo vokus, balsų skaičiavimo protokolą, apylinkės referendumo sąrašus ir kitus referendumo dokumentus Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka sudeda į paketą ir užantspauduoja. Paketas miesto, rajono referendumo komisijai pristatomas ne vėliau kaip per 6 valandas po balsavimo pabaigos.
2. Vyriausioji rinkimų komisija bei Vidaus reikalų ministerija privalo garantuoti referendumo dokumentų gabenimo bei juos gabenančių asmenų saugumą.

#### **68 straipsnis. Balsų skaičiavimas miesto, rajono referendumo komisijoje**

Miesto, rajono referendumo komisija balsus pradeda skaičiuoti po to, kai gauna visus balsų skaičiavimo protokolus ir kitus referendumo dokumentus iš visų referendumo apylinkių ir išnagrinėja visus skundus dėl apylinkių referendumo komisijų balsų skaičiavimo protokolų.

#### **69 straipsnis. Miestų, rajonų balsų skaičiavimo protokolai**

1. Pagal referendumo apylinkių balsų skaičiavimo protokolus, referendumo biuletenius ir kitus referendumo dokumentus miesto, rajono referendumo komisija nustato:
  - 1) mieste, rajone dalyvavusių referendume piliečių skaičių, kuris lygus miesto, rajono referendumo apylinkėse balsavusių piliečių skaičiui;
  - 2) mieste, rajone negaliojančių biuletenių skaičių, kuris lygus miesto, rajono referendumo apylinkėse negaliojančių biuletenių skaičiui;
  - 3) mieste, rajone galiojančių biuletenių skaičių, kuris lygus miesto, rajono referendumo apylinkėse galiojančių biuletenių skaičiui;
  - 4) atsakymų „TAIP“ ir „NE“ arba „UŽ“ ir „PRIEŠ“ skaičių. Jis gaunamas susumavus ir vienus, ir kitus atsakymus atskirai referendumo apylinkėse.
2. Šie duomenys surašomi į miestų, rajonų balsų skaičiavimo protokolus. Juos pasirašo miesto, rajono referendumo komisijos pirmininkas ir nariai.
3. Grupės nariai, partijos, taip pat jų atstovai ir stebėtojai turi teisę balsų skaičiavimo protokolą per 24 valandas nuo jo surašymo apskųsti Vyriausiajai rinkimų komisijai. Vyriausioji rinkimų komisija šį skundą turi išnagrinėti per 24 valandas nuo jo gavimo.

#### **70 straipsnis. Miestų, rajonų balsų skaičiavimo dokumentų pateikimas Vyriausiajai rinkimų komisijai**

Miestų, rajonų referendumo komisijos visus dokumentus, gautus iš referendumo apylinkių, referendumo apylinkių balsų skaičiavimo protokolus, miesto, rajono balsų skaičiavimo protokolą ir kitus referendumo dokumentus sudeda į specialius paketus, užantspauduoja ir ne vėliau kaip per 48 valandas po referendumo pabaigos perduoda Vyriausiajai rinkimų komisijai.

### **ŠEŠTASIS SKIRSNIS**

### **REFERENDUMO REZULTATŲ NUSTATYMAS IR PASKELBIMAS**

### **71 straipsnis. Referendumo rezultatų nustatymo tvarka**

1. Vyriausioji rinkimų komisija pradėti nustatyti referendumo rezultatus gali tik po to, kai gauna visų miestų ir rajonų referendumo komisijų balsų skaičiavimo protokolus, taip pat kitus šio Įstatymo 70 straipsnyje nurodytus dokumentus ir išnagrinėja visus skundus dėl miestų, rajonų referendumo komisijų balsų skaičiavimo protokolų.

2. Vyriausioji rinkimų komisija pagal miestų, rajonų referendumo komisijų balsų skaičiavimo protokolus ir pagal balsų skaičiavimo protokolus, gautus iš Lietuvos Respublikos diplomatinėjų atstovybių ir konsulinėjų įstaigų, nustato:

- 1) piliečių, turinčių teisę dalyvauti referendume, skaičių;
- 2) dalyvavusių referendume piliečių skaičių;
- 3) negaliojančių referendumo biuletenių skaičių;
- 4) galiojančių referendumo biuletenių skaičių;
- 5) atsakymų „TAIP“ ir „NE“ arba „UŽ“ ir „PRIEŠ“ skaičių.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

3. Vyriausioji rinkimų komisija, nagrinėdama šio Įstatymo nustatyta tvarka paduotus skundus, gali perskaičiuoti referendumo biuletenius ir, nustačiusi skaičiavimo klaidas, gali pataisyti įrašus balsų skaičiavimo protokoluose. Vyriausioji rinkimų komisija dėl balsų skaičiavimo protokoluose rastų klaidų negali pripažinti negaliojančiais miestų, rajonų, apylinkių referendumo komisijų balsų skaičiavimo protokolų.

4. Vyriausioji rinkimų komisija, nustačiusi, kad šurkštūs šio Įstatymo pažeidimai, padaryti nuo piliečių referendumo iniciatyvinės grupės įregistravimo dienos šio Įstatymo nustatyta tvarka ar Seimo narių grupės siūlymo paskelbti referendumą pateikimo Seimui dienos iki balsavimo referendume pradžios ir balsavimo referendume dieną, taip pat balsavimo metu, ar dokumentų suklastojimas turėjo esminės įtakos referendumo rezultatams, gali pripažinti referendumo rezultatus negaliojančiais.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, Žin., 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

### **72 straipsnis. Referendumo stebėtojų dalyvavimas skaičiuojant balsus ir nustatant referendumo rezultatus**

1. Skaičiuojant balsus referendumo apylinkėse bei miestų, rajonų referendumo komisijose, taip pat nustatant referendumo rezultatus Vyriausiojoje rinkimų komisijoje, gali dalyvauti grupės, partijų paskirti referendumo stebėtojai, taip pat visų visuomenės informavimo priemonių atstovai.

2. Referendumo stebėtojai turi teisę reikšti pastabas ir pretenzijas referendumo komisijoms dėl šio ir kitų Lietuvos Respublikos įstatymų pažeidimų, bet neturi kliudyti referendumo komisijų darbui. Jie taip pat turi teisę raštu pareikšti protestą. Protestas turi būti pridėtas prie referendumo komisijos protokolų bei sprendimų ir kartu su kitais referendumo dokumentais turi būti pateiktas miesto, rajono referendumo komisijai ir Vyriausiajai rinkimų komisijai.

### **73 straipsnis. Referendumo rezultatų paskelbimas**

1. Galutinius referendumo rezultatus ne vėliau kaip per 4 dienas po balsavimo referendume dienos oficialiai savo interneto svetainėje skelbia Vyriausioji rinkimų komisija.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [XI-2336](#), 2012-11-06, Žin., 2012, Nr. 132-6664 (2012-11-15), i. k. 1121010ISTA0XI-2336

2. Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip kitą dieną po galutinių referendumo rezultatų oficialaus paskelbimo dienos perduoda Respublikos Prezidentui referendumu priimto sprendimo tekstą.

### **74 straipsnis. Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimo dėl galutinių rezultatų apskundimas**

1. Grupė, partija ir jų atstovai prie Vyriausiosios rinkimų komisijos Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimą dėl galutinių rezultatų ne vėliau kaip per 2 dienas nuo šių rezultatų oficialaus paskelbimo dienos turi teisę apskusti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.

2. Skundas turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 48 valandas nuo jo padavimo. Teismo sprendimas įsiteisėja nuo paskelbimo.

#### **75 straipsnis. Referendumo dokumentų saugojimas**

1. Pasibaigus referendumui, Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip per 4 mėnesius po to, kai baigėsi šiame Įstatyme nustatytas terminas skundams dėl jos sprendimų išnagrinėti, valstybės archyvui perduoda nuolat saugoti referendumo apylinkių, miestų, rajonų referendumo komisijų, Vyriausiosios rinkimų komisijos protokolus.

2. Piliečių, dalyvavusių referendume, sąrašus Vyriausioji rinkimų komisija saugo 5 metus.

### **SEPTINTASIS SKIRSNIS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS**

#### **76 straipsnis. Atsakomybė už Referendumo įstatymo pažeidimą**

Asmenys, pažeidę šį Įstatymą, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

#### **77 straipsnis. Referendumo rengimo ir vykdymo išlaidos <sup>(</sup>**

1. Referendumo rengimo ir vykdymo išlaidos apmokamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų.

2. Iš valstybės biudžeto apmokamos Vyriausiosios rinkimų komisijos ir referendumo komisijų išlaidos referendumui organizuoti ir vykdyti bei atlyginti už darbą komisijų nariams ir jas aptarnaujančiam personalui.

3. Iš savivaldybių biudžeto apmokama už balsavimo bei miestų, rajonų ir apylinkių referendumo komisijų būstinių išlaikymą, įsigytą balsavimo patalpų įrengimo inventorių ir jo išsaugojimą. Jeigu savivaldybės administracija nesuteikia tinkamų patalpų ar inventoriaus miesto, rajono ar apylinkės referendumo komisijos būstinei ar balsavimo patalpoms, tam Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimu naudojamos valstybės lėšos. Šiuo atveju faktines išlaidas balsavimo patalpoms ir inventoriui per 2 mėnesius po referendumo Vyriausioji rinkimų komisija ne ginčo tvarka išieško iš savivaldybės administracijos.

#### **78 straipsnis. Referendumu priimto Lietuvos Respublikos įstatymo, kito akto ar sprendimo įsigaliojimas**

1. Referendumu priimto įstatymo, kito akto ar sprendimo priėmimo diena yra laikoma balsavimo referendume diena. Tuo atveju, jei referendumas vyksta ne vieną dieną, referendumu priimto įstatymo, kito akto ar sprendimo priėmimo diena yra laikoma balsavimo referendume paskutinė diena.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

2. Referendumu priimtą įstatymą, kitą aktą ar sprendimą ne vėliau kaip per 5 dienas nuo galutinių referendumo rezultatų oficialaus paskelbimo privalo pasirašyti ir oficialiai paskelbti Respublikos Prezidentas.

3. Jeigu nurodytu laiku Respublikos Prezidentas tokio įstatymo, kito akto ar sprendimo nepasirašo ir nepaskelbia, jis įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas.

4. Referendumu priimtas įstatymas dėl Konstitucijos keitimo įsigalioja ne anksčiau kaip po 1 mėnesio nuo jo priėmimo referendume dienos.

5. Referendumu priimtas įstatymas, išskyrus Konstitucijos pataisas, kitas aktas ar sprendimas įsigalioja kitą dieną po jų oficialaus paskelbimo Teisės aktų registre, jeigu juose pačiuose nenustatyta vėlesnė įsigaliojimo diena.

*Straipsnio dalies pakeitimai:*

Nr. [XI-2336](#), 2012-11-06, *Žin.*, 2012, Nr. 132-6664 (2012-11-15), i. k. 1121010ISTA0XI-2336

### **78<sup>1</sup> straipsnis. Terminų skaičiavimas**

1. Tuo atveju, jei referendumas vyksta ne vieną dieną, šiame Įstatyme nustatyti terminai iki balsavimo referendume dienos skaičiuojami iki balsavimo referendume pirmosios dienos.

2. Tuo atveju, jei referendumas vyksta ne vieną dieną, šiame Įstatyme nustatyti terminai po balsavimo referendume dienos skaičiuojami po balsavimo referendume paskutinės dienos.

*Papildyta straipsniu:*

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

### **79 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas**

Šis Įstatymas įsigalioja nuo 2003 m. sausio 1 d.

### **80 straipsnis. Įstatymų pripažinimas netekusiais galios**

Įsigaliojus šiam Įstatymui, netenka galios Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (*Žin.*, 1989, Nr. [33-445](#); 1990, Nr. 4-86, Nr. [31-755](#); 1992, Nr. [18-515](#); 1994, Nr. [47-870](#), Nr. [59-1161](#), Nr. [89-1716](#); 1995, Nr. [7-144](#); 1996, Nr. [86-2044](#); 1997, Nr. [117-3011](#); 1999, Nr. [19-512](#); 2000, Nr. [85-2577](#)).

*Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.*

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

VALDAS ADAMKUS

#### **Pakeitimai:**

1.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [IX-1349](#), 2003-02-25, *Žin.*, 2003, Nr. 21-874 (2003-02-27), i. k. 1031010ISTA0IX-1349

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo 7, 11, 13, 35, 43, 50, 51, 54, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 78(1) straipsniu įstatymas

2.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [X-398](#), 2005-11-17, *Žin.*, 2005, Nr. 143-5172 (2005-12-08), i. k. 1051010ISTA000X-398

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo 34 straipsnio pakeitimo įstatymas

3.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [X-1488](#), 2008-04-10, *Žin.*, 2008, Nr. 50-1838 (2008-04-30), i. k. 1081010ISTA00X-1488

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo 16, 17, 20, 22, 25, 30, 31, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 47, 49, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 71 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 2(1), 60(1) straipsniais įstatymas

4.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [XI-1229](#), 2010-12-14, *Žin.*, 2010, Nr. 153-7796 (2010-12-28), i. k. 1101010ISTA0XI-1229

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo 60-1 straipsnio pakeitimo įstatymas

5.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [XI-2216](#), 2012-09-12, *Žin.*, 2012, Nr. 110-5563 (2012-09-22), i. k. 1121010ISTA0XI-2216

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo papildymo 15-1 straipsniu įstatymas

6.



Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [XI-2336](#), 2012-11-06, Žin., 2012, Nr. 132-6664 (2012-11-15), i. k. 1121010ISTA0XI-2336

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo 16, 18, 23, 73 ir 78 straipsnių pakeitimo įstatymas

7.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [XII-860](#), 2014-05-06, paskelbta TAR 2014-05-08, i. k. 2014-05198

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo Nr. IX-929 15-1 straipsnio pakeitimo įstatymas